

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

<Η Κρίση στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης>

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Ιωάννης Λιώσης 129

Επιβλέπων: Ιωάννης Δημοτικάλης

©

<2016>

TECHNOLOGICAL EDUCATION INSTITUTE OF CRETE
SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS
DEPARTMENT OF
DEPARTMENT OF BUSINESS PLANNING AND INFORMATION
SYSTEMS

<The Crisis in the Media>

THESIS

Student : John Liosis

Supervisor : John Dimotikalis

©

<2016>

***Υπεύθυνη Δήλωση:** Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες*

έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγίου Νικολάου του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

Περίληψη

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης, αφού πραγματοποιηθεί μια βιβλιογραφική ανασκόπηση η οποία έχει ως αντικείμενο την γενικότερη οικονομία της Ελλάδας και την επίδρασή της κρίσης, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την πορεία τους, προχωρούμε στην ανάλυση δύο εταιρειών, βασικών στον τομέα της επιχείρησης, ενός τηλεοπτικού καναλιού και μιας εφημερίδας.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αυτής αναλύεται η συνολική κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας και το πως η κρίση έχει επηρεάσει τους βασικότερους τομείς της. Στο δεύτερο κεφάλαιο της μελέτης γίνεται μία ανασκόπηση του κλάδου των ΜΜΕ, αποδίδονται έννοιες και αναλύεται ο κλάδος και ο ανταγωνισμός. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης αυτής αναλύεται η κατάσταση των ΜΜΕ και προσεγγίζεται μέσα από τη μελέτη περίπτωσης ενός καναλιού και μίας εφημερίδας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ελλάδα, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Κρίση, Ερωτηματολόγιο, Τηλεόραση, Εφημερίδα.

Abstract

In the present study, having performed a literature review which has as its object the general economy of Greece and the impact of the crisis, the media and their course, moving on two companies' analysis, basic business field, a television channel and a newspaper.

More specifically, the first and second chapter of this paper analyzes the overall situation of the Greek economy and how the crisis has affected the priority themes. The second chapter of the study is a review of the Media sector, the concept of recoverable and industry and competition is analyzed. In the fourth and final chapter of this study analyzes the situation of Medias and is accessed through the case study of a channel and a newspaper.

KEYWORDS: Greece, Media, Crisis, Survey, Television, Newspaper.

Crisis and media

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	2
Abstract.....	3
Πίνακας περιεχομένων.....	4
Κεφάλαιο 1 ^ο : Η οικονομική κρίση και η Ελληνική οικονομία.....	6
1.1. Τα πλαίσια της παγκόσμιας κρίσης χρέους.....	
1.2. Περιγραφή της κρίσης.....	7
1.2.1. Το χρονικό της παγκόσμιας κρίσης χρέους του 2008.....	
1.2.2. Οι αιτίες της κρίσης.....	
1.2.3. Τα βασικά ελλείμματα του διεθνούς συστήματος.....	
1.3. Η κρίση χρέους σε εθνικό επίπεδο.....	11
1.3.1. Κρίση χρέους στην Ελληνική οικονομία.....	11
1.3.2. Τα αίτια της ελληνικής κρίσης χρέους.....	12
Κεφάλαιο 2 ^ο : Η Ελληνική οικονομία.....	18
2.1. Η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας.....	18
2.2.1. Μακροοικονομικές εξελίξεις.....	18
2.2.2. Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας.....	19
2.2.2. Απασχόληση - Ανεργία.....	24
2.2.4. Η εξέλιξη του δημοσίου χρέους.....	26
2.2.5. Η εξέλιξη του ΑΕΠ.....	30
2.3. Εισόδημα και συνθήκες διαβίωσης.....	33
2.3.1. Δείκτης κατανομής εισοδήματος.....	33
2.3.2. Δείκτης άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής GINI).....	34
2.4. Επιπτώσεις της ανισοκατανομής στην Ελληνική οικονομία.....	35
Κεφάλαιο 3 ^ο : Ο κλάδος των ΜΜΕ.....	40

3.1. Ανάλυση του κλάδου.....	40
3.2. Στρατηγική των επιχειρήσεων του κλάδου.....	45
3.2.1. Ανάλυση ανταγωνισμού.....	49
3.2.2. Ένταση ανταγωνισμού.....	50
3.4. Οικονομικά στοιχεία.....	52
3.5. SWOT analysis.....	52
3.6. Κατάσταση Αγοράς.....	55
Κεφάλαιο 4 ^ο : ΜΜΕ και κρίση - Μελέτες περίπτωσης.....	57
4.1. Τα ΜΜΕ σήμερα.....	57
4.1.1. Τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης.....	57
4.1.2. Η παρουσία των ΜΜΕ στο διαδίκτυο.....	59
4.2. Μελέτη περίπτωσης της ΤΥΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε.....	61
4.2.1. Παρουσίαση της εταιρείας.....	61
4.2.2. Η πορεία της επιχείρησης.....	62
4.2.3. Εξέλιξη και οικονομική κατάσταση.....	63
4.3. Μελέτη περίπτωσης της ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ – Π.ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Α.Ε	65
4.3.1. Παρουσίαση της εταιρείας.....	65
4.3.2. Πορεία της επιχείρησης.....	66
4.3.3. Εξέλιξη και οικονομική κατάσταση.....	67
Συμπεράσματα.....	68
Αναφορές – Πηγές.....	69

Κεφάλαιο 1^ο: Η οικονομική κρίση και η Ελληνική οικονομία

1.1. Τα πλαίσια της παγκόσμιας κρίσης χρέους

Η κατάσταση της διεθνούς αλλά και της εθνικής οικονομίας σήμερα αντιμετωπίζουν ίσως τη μεγαλύτερη ύφεση μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σύμφωνα με τους Aizenman & Jinjarak, (2009), η χρηματοοικονομική κρίση, η οποία, όπως αναφέρεται και παρακάτω, ξεκίνησε στις ΗΠΑ πριν από το 2008, μετατράπηκε σε κρίση χρηματοπιστωτικού συστήματος σε παγκόσμια βάση και μεταφέρθηκε στην πραγματική οικονομία με ταχύ ρυθμό. Μια σειρά από γεγονότα, που μέχρι πριν από τρία χρόνια φάνταζαν απίθανο να συμβούν, οδήγησαν τους παγκόσμιους ρυθμούς ανάπτυξης σε απότομη πτώση και εκτόξευσαν την ανεργία και την ανασφάλεια στο σύνολο σχεδόν των χωρών.

Η κρίση ξεκίνησε πριν από το 2008, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ έπαιζε τον παραδοσιακό ρόλο των κεντρικών τραπεζών, την άσκηση της νομισματικής πολιτικής και (σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις, όπως την ημέρα μετά την 9/11) λειτούργησε ως δανειστής έσχατης ανάγκης (Tully, 2006).

Ο Taylor (2010) επίσης λέει ότι επειδή η FED επηρεάζει τη διαθεσιμότητα και την τιμή του κεφαλαίου οδήγησε ορισμένους να υποστηρίζουν ότι έτσι ενίσχυσε τη ζήτηση για επικίνδυνα περιουσιακά στοιχεία κρατώντας χαμηλά τα επιτόκια, δηλαδή τα χαμηλά επιτόκια οδήγησαν στην φούσκα των ακινήτων, αλλά αυτή η άποψη είναι μόνο η μία πλευρά του ζητήματος γιατί υπάρχει και η θέση του προέδρου της ομοσπονδιακής τράπεζας, που λέει ότι υπάρχουν και άλλοι λόγοι που μπορούν να εξηγήσουν την ρευστότητα στην αμερικανική οικονομία όπως η εισροή κεφαλαίων από τις ασιατικές χώρες και η συστημική αλληλεξάρτηση των οικονομιών.

Η χαλαρή νομισματική πολιτική που ακολουθήθηκε από τις αρχές του 2000, επιδείνωσε τόσο τις εγχώριες μακροοικονομικές ανισορροπίες των ΗΠΑ, όσο και τις παγκόσμιες ανισορροπίες. Η φούσκα των ακινήτων οδήγησε πολλά

νοικοκυριά της εργατικής τάξης να επωμιστούν μεγάλες υποχρεώσεις. Την ίδια στιγμή μια ολέθρια μείωση των αποταμιεύσεων στις ΗΠΑ, έλαβε χώρα (Keller et al., 2014). Ταυτόχρονα, κατά την περίοδο πριν την κρίση η υπερβολική αύξηση των αποταμιεύσεων προερχόμενη κυρίως από την Κίνα, την Ιαπωνία, τη Γερμανία και τις χώρες εξαγωγής πετρελαίου, διατηρούσε τα μακροπρόθεσμα επιτόκια χαμηλά.

1.2. Περιγραφή της κρίσης

1.2.1. Το χρονικό της παγκόσμιας κρίσης χρέους του 2008

Αναφορικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που φαίνεται να είχε η οικονομική κρίση του 2008, η αρχή της τοποθετείται το 2006, δηλαδή την εποχή που ο τομέας των ακινήτων οδηγήθηκε σε μεγάλη χρεοκοπία των στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου. Η συγκεκριμένη στρέβλωση μεταφέρθηκε, στη συνέχεια, στην αγορά των στεγαστικών δανείων τα οποία ανήκαν στην κατηγορία της μειωμένης εξασφάλισης.

Κατά τη διάρκεια των ετών 2000-2007, μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη πως, η παγκόσμια οικονομία λειτουργούσε σε ένα περιβάλλον απεριόριστης αισιοδοξίας. Αναλυτικότερα, κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου, σημειώθηκε η υψηλότερη μέση παγκόσμια ανάπτυξη των τελευταίων ετών.¹(Χαρδούβελης, 2011).

Στα πλαίσια της λειτουργίας του χρηματοοικονομικού τομέα η αισιοδοξία που επικρατούσε, ήταν ακόμα μεγαλύτερη. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, στις αναπτυγμένες οικονομίες της Ευρώπης και των Η.Π.Α., ο χρηματοοικονομικός τομέας είχε σημειώσει ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη, με τεράστια έσοδα και αγοραία προστιθέμενη αξία, της οποίας το ειδικό βάρος στην οικονομία διαρκώς αυξάνονταν. Αναλυτικότερα, ο χρηματοοικονομικός τομέας μεγεθυνόταν και εμφανιζόταν

¹Βλ. Χαρδούβελης, 2011, «Το μέγεθος της ετήσιας παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας το 2007 έφτασε τα 55,6 τρισεκατομμύρια δολάρια, 23,9% υψηλότερη σε σταθερές τιμές από το 2000. Το 2007, το 25,3% της συνολικής παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας παράγονταν στις Η.Π.Α., το 29,9% στην Ενωμένη Ευρώπη των 27 χωρών, το 7,8% στην Ιαπωνία, το 13,1% στις 4 μεγάλες αναδυόμενες χώρες, Βραζιλία, Ρωσία, Κίνα και Ινδία, και το υπόλοιπο 23,9% στις υπόλοιπες οικονομίες».

ατρόμητος, ξεπερνώντας τα όρια λειτουργίας του ως απλού διαμεσολαβητικού μηχανισμού αλλά και τις δυνατότητες ουσιαστικού ελέγχου από εθνικές κυβερνήσεις, αρχές και τους υπάρχοντες διεθνείς οργανισμούς.

Η αισιοδοξία, όπως προαναφέρθηκε, φαίνονταν να φθάνει σε πολύ υψηλά επίπεδα, που ακόμα και ένα χρόνο μετά το ξέσπασμα της κρίσης, δεν φαίνεται να είχε γίνει αντιληπτή η κρισιμότητα της κατάστασης. Παραδείγματος χάριν, κατά τη διάρκεια του 2007, τα διεθνή χρηματιστήρια είχαν αποσυνδεθεί πλήρως από την απαισιοδοξία την οποία φαίνεται να εξέπεμπε η αγορά ομολόγων, ιδίως μετά τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς. Οι ειδικοί επί του θέματος φαίνεται να είχαν ορθή αντίληψη των ρίσκων, ωστόσο αδυνατούσαν να κατανοήσουν ότι η κατάρρευση ήταν προ των πυλών. Γι' αυτό το λόγο και στις Η.Π.Α., τον Σεπτέμβριο του 2008, αποφάσισαν να επιτρέψουν τη χρεοκοπία της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers.

1.2.2. Οι αιτίες της κρίσης

Στα τέλη της δεκαετίας του '90, οι τράπεζες επενδύσεων είχαν δημιουργήσει μια σειρά από εργαλεία που στόχο τους είχαν τη μεταβίβαση και διάχυση των πιστωτικών κινδύνων. Παρασκεύασαν ένα εκρηκτικό μείγμα, συνδυάζοντας σε ένα και μόνο σύνολο τρία προωθημένα στοιχεία (Williams, 2012).

Πρώτον, οι τράπεζες υιοθέτησαν νέες λογιστικές μεθόδους, και ιδίως τη μέθοδο απολογισμού «mark – to - market», η οποία οδήγησε σε αποτίμηση των στοιχείων ενεργητικού με βάση τις εκάστοτε αγοραίες τιμές.

/Δεύτερον, οι τράπεζες είχαν εφεύρει παράγωγα προϊόντα εφαρμοζόμενα στις πιστώσεις, τα «credit default swaps»/CDS. Όπως υποδηλώνει ο αγγλικός όρος «swap», πρόκειται για ανταλλαγή ανάμεσα σε κάποιον που αγοράζει κάλυψη και κάποιον που πουλάει κάλυψη. Ο πρώτος πουλάει στον δεύτερο έναντι περιοδικά καταβαλλόμενου ασφαλιστρού τον κίνδυνο μιας ορισμένης πίστωσης, της οποίας όμως διατηρεί την κυριότητα στον ισολογισμό του. Ο πωλητής κάλυψης ανταμείβεται για τον κίνδυνο τον οποίο εφεξής θα φέρει (Morgenson,

2010). Αυξάνει τα έσοδά του χωρίς να δεσμεύσει κανένα κεφάλαιο, εφόσον δεν προκόψει ατύχημα με την ασφαλισμένη πίστωση μέχρι το τέλος της σχετικής σύμβασης. Η πράξη αυτού του είδους δεν απαιτεί, από πλευράς του, να δεσμευθούν εγγυητικά κεφάλαια για την πίστωση. Ως εκ τούτου, ο αγοραστής του κινδύνου βρίσκεται με μεγάλο βάρος καθώς, εάν ο τελικός δανειζόμενος δεν ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του γεγονός λιγότερο ή περισσότερο πιθανό, πολύ επαχθές, όμως, όταν συμβεί, τότε ο ίδιος θα πρέπει να αποπληρώσει την αξία του δανείου.

Η ασφάλιση του πιστωτικού κινδύνου τρίτων έχει νόημα, μόνον άμα κανείς ποντάρει ότι θα υπάρξει παράλληλη και διαρκής αύξηση τόσο των χορηγούμενων πιστώσεων όσο και των αξιών των στοιχείων ενεργητικού. Αν μια τέτοια υπόθεση επαληθευθεί, τότε ο αγοραστής κινδύνου κερδίζει πολλά. Στην αντίθετη όμως περίπτωση, οι ζημίες που καταγράφει είναι σημαντικές. Πέραν τούτου, ο αγοραστής κάλυψης (ο πωλητής CDS, δηλαδή), από τη στιγμή που ξεφορτώνεται τον πιστωτικό κίνδυνο από τον ισολογισμό του, δεν είναι υποχρεωμένος να διατηρεί αποθεματικό κεφάλαιο έναντι αυτής της πίστωσης (Morgenson, 2010).

1.2.3. Τα βασικά ελλείμματα του διεθνούς συστήματος

Σύμφωνα με αναλύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, (Aizenman & Jinjarak, 2009; Baily et al., 2009), οι κυριότερες αναφορικά με την αποτυχία των αγορών έχουν προσδιορισθεί από την υπερβολική αισιοδοξία όσον αφορά στο πεδίο της μακροχρόνιας ανάπτυξης και την αποτυχία πολιτικών σε τομείς, όπως είναι οι εξής:

➤ Ο τομέας της οικονομικής νομοθεσίας, η οποία δεν ήταν εξοπλισμένη με τα κατάλληλα εργαλεία πρόγνωσης του κινδύνου και των ελλিপών κινήτρων πίσω από την οικονομική άνθηση της καινοτομίας (Borio, 2011). Η περίμετρος του κανονισμού πρέπει να διευρυνθεί και να καταστεί πιο ευέλικτη και διαφανής για τον προσδιορισμό της συστημικής σημασίας των θεσμών και το σχετικό βαθμό της

απαιτούμενης εποπτείας. Η μακρο-προληπτική προσέγγιση του ρυθμιστικού πλαισίου πρέπει να μετριάξει τις κυκλικές επιπτώσεις, να προωθεί ένα άρτιο πλαίσιο «εκκαθάρισης» των αγορών και των λογιστικών κανόνων, να αναδεικνύει τη διαφάνεια σχετικά με τη φύση των κινδύνων για την ενίσχυση της πειθαρχίας της αγοράς και να διευκολυνθεί τη διαχείριση της ρευστότητας.

➤ Ο τομέας της μακρό - οικονομικής πολιτικής, η οποία δεν έλαβε υπόψη τη συσσώρευση των συστημικών κινδύνων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στις αγορές κατοικιών. Οι κεντρικές τράπεζες πρέπει να υιοθετήσουν ευρύτερη μακροοικονομική πρόληψη, λαμβάνοντας υπόψη τη κίνηση των τιμών, τα όρια της πίστωσης και τη πιθανή δημιουργία ενός συστημικού κινδύνου. Ο χρόνος και η φύση των προληπτικών μέτρων κατά των μεγάλων ανισορροπιών και οι ανάγκες μεγάλης ροής κεφαλαίων πρέπει να επανεξετασθούν.

➤ Ο τομέας της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής, στο εσωτερικό της οποίας ένα κατακερματισμένο σύστημα εποπτείας επιδείνωσε την ανικανότητα πρόβλεψης των κινδύνων.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά στο πεδίο της νομοθεσίας που σχετίζεται άμεσα με την οικονομία, οι αγορές αλλά και οι ρυθμιστικές αρχές επέδειξαν αποτυχία αναφορικά με την αναγνώριση των προβλημάτων επικίνδυνων κινήτρων, των κενών πληροφόρησης, του προ-κυκλικού δανεισμού και των συγκεντρώσεων κινδύνου (Borio, 2011). Πιο συγκεκριμένα, το σκιώδες τραπεζικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένων των επενδυτικών τραπεζών, των συμβούλων υποθηκών, των αμοιβαίων κεφαλαίων αντιστάθμισης κινδύνου και των τιτλοποιήσεων περιουσιακών στοιχείων, ρυθμίζονται από ένα συνονθύλευμα οργανισμών με μη συνετή εποπτεία. Αυτό το χαρακτηριστικό αντανάκλούσε μια φιλοσοφία που αντικατοπτρίζονταν στο γεγονός ότι, μόνο τα ιδρύματα αποδοχής καταθέσεων πρέπει να υιοθετούν αυστηρά ρυθμιζόμενα κριτήρια και να επιτηρούνται, έτσι ώστε οι χρηματοοικονομικές καινοτομίες να ευδοκιμούν κάτω από ένα καθεστώς πειθαρχίας της αγοράς. Αλλά απέτυχε όχι μόνο η πειθαρχία αλλά και η αποτελεσματικότητα της ρύθμισης, καθώς οι τράπεζες απέφυγαν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις. Το αποτέλεσμα ήταν ένας τεράστιος ηθικός κίνδυνος εις βάρος των φορολογουμένων.

Σύμφωνα με τον Stephen, (2009), κατά της διάρκεια της εξέλιξης της αναφερόμενες κρίσης, οι κεντρικές τράπεζες ανταποκρίθηκαν επιδεικνύοντας ευελιξία και επέκτειναν το πεδίο των δραστηριοτήτων τους, έχοντας δώσει παράταση στη προθεσμία εξόφλησης, και έχοντας διευρύνει το φάσμα των ασφαλειών, αυξάνοντας τον αριθμό των αντισυμβαλλομένων και εισάγοντας το αμερικάνικο δολάριο στις ανταλλαγές. Ωστόσο, οι εν λόγω δράσεις ήταν ζωτικής σημασίας αναφορικά με τη διαδικασία της παρεμπόδισης της κατάρρευσης, ο κατάλογος των ad hoc καινοτομιών έδωσε, επίσης, αφορμή για μια σειρά από ανησυχίες, από τη στρέβλωση των κινήτρων της αγοράς έως το «φούσκωμα» των ισολογισμών των κεντρικών τραπεζών. Στις αναδυόμενες αγορές, οι κεντρικές τράπεζες έπρεπε επίσης να πολεμήσουν την αντίστροφη σχέση μεταξύ της απαιτούμενης ενίσχυσης της ρευστότητας και του κινδύνου φυγής των κεφαλαίων.

1.3. Η κρίση χρέους σε εθνικό επίπεδο

1.3.1. Κρίση χρέους στην Ελληνική οικονομία

Το πλαίσιο της ελληνικής οικονομική κρίση δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό ως ένα μεμονωμένο γεγονός. Ξεσπά στο μέσο δύο συστημικών κρίσεων συνιστά επακόλουθο της χρηματοπιστωτικής κρίσης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) του 2008 και θρυαλλίδα της κρίσης της ζώνης του ευρώ (Dyson & Marcussen, 2009). Είναι πιθανό ότι, αν δεν ήταν η Ελλάδα θα ήταν κάποιο άλλο ευάλωτο κράτος μέλος στη θέση της και η κρίση της ευρωζώνης δε θα είχε αποφευχθεί. Η κρίση στις ΗΠΑ έδρασε σαν καταλύτης.

Αναφορικά με την διαδικασία της διάγνωση της ελληνικής κρίσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η παραπάνω παρατήρηση καθώς πέρα από τις εγγενείς θεμελιώδεις αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, εντοπίζονται αίτια που συνδέονται άρρηκτα με τις παραπάνω δύο κρίσεις. Στην Ελλάδα η κρίση αλλάζει χαρακτήρα και από χρηματοπιστωτική μετατρέπεται σε κρίση χρέους, καθώς το υψηλό δημόσιο χρέος της γίνεται στόχος των αγορών ως το αδύναμο

σημείο της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο, αυτός ο χαρακτηρισμός δεν την προσδιορίζει απόλυτα δεδομένου ότι η ελληνική κρίση έχει ποικίλες εκφάνσεις.

1.3.2. Τα αίτια της ελληνικής κρίσης χρέους

Το δημοσιονομικό έλλειμμα και το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δίδυμα ελλείμματα), το δημόσιο χρέος και το εξωτερικό χρέος, το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και το έλλειμμα αξιοπιστίας² συνθέτουν την εικόνα της ελληνικής οικονομίας (Dyson & Marcussen, 2009). Η εικόνα αυτή ήταν που επηρέασε τις αγορές και έτσι, ο εξωτερικός δανεισμός της χώρας, όπου μετά την ένταξή της στην ΟΝΕ φάνταζε δεδομένος και απρόσκοπτος, κατέστη, μέσα σε λίγο διάστημα, απαγορευτικός.

Η διαδικασία της ένταξης σε ένα πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης δεν ήταν πρωτόγνωρη εμπειρία, μα ούτε η Ελλάδα βρίσκεται για πρώτη φορά τόσο κοντά στο χείλος της χρεοκοπίας. Περίπου το ήμισυ της περιόδου από το 1829³ μέχρι το 2006 η Ελλάδα βρίσκεται σε κατάσταση αθέτησης πληρωμών ή αναδιάρθρωσης του χρέους της (Reinhart & Rogoff, 2008). Στη διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών, η χώρα τέθηκε πολλές φορές υπό δημοσιονομική επιτήρηση. Υπενθυμίζονται, τα δύο προγράμματα λιτότητας το 1985-1987 και το 1990-1993 και η δημοσιονομική και νομισματική πειθαρχία για την επίτευξη της Σύγκλισης, προκειμένου να εξασφαλίσει την ένταξή της στον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), τη ζώνη του ευρώ. Επίσης, για την παράβαση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης εισήλθε σε καθεστώς δημοσιονομικής εποπτείας το 2004 από το οποίο βγήκε το 2007, ενώ από τον Απρίλιο του 2009 η ελληνική οικονομία υπήχθη στη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος, επειδή τα δημοσιονομικά ελλείμματα των δύο τελευταίων ετών είχαν υπερβεί

²Το έλλειμμα αξιοπιστίας της Ελλάδος εντοπίζεται τόσο στη «δημοσιονομική εκτροπή» της χώρας όσο και στη συνεχή αποτυχία εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεών της που προκύπτουν από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

³Το 1829 καταγράφεται στο άρθρο ως το έτος ανεξαρτησίας της Ελλάδος.

αδικαιολόγητα⁴ το όριο που έθετε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), ήτοι το 3% του ΑΕΠ (Τράπεζα της Ελλάδος, 2009).^{5,6}

Τα αίτια της ελληνικής κρίσης διακρίνονται σε ιθαγενή (ελληνικά), συστημικά περιφερειακά, αφού αφορούν στην αρχιτεκτονική της ευρωζώνης και συστημικά διεθνή, δεδομένου του τρόπου που λειτουργεί το παγκόσμιο σύστημα και δη, οι διεθνείς κεφαλαιαγορές. Η διάκριση αυτή έγινε γιατί και στα τρία επίπεδα εντοπίζονται τρωτά σημεία ο συνδυασμός των οποίων συνέβαλε στο ξέσπασμα της ελληνικής κρίσης. Άλλωστε η Ελλάδα δεν είναι ένα απομονωμένο κράτος• είναι πλήρες μέλος της ΕΕ, μοιράζεται με άλλα δεκαέξι κράτη ένα κοινό νόμισμα και όλα αυτά λαμβάνουν χώρα μέσα σε ένα παγκόσμιο σύστημα που διέπεται από τους κανόνες της παγκοσμιοποίησης.

➤ Η διεθνής επενδυτική θέση της Ελλάδος

Στην χώρα μας, η καθαρή διεθνής επενδυτική θέση, εμφανίζεται επιδεινούμενα αρνητική με τα κυρίαρχα συστατικά της μέρη (υποχρεώσεις στο εξωτερικό) να είναι οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου και τα δάνεια ενώ η πολυεθνικοποίηση της ελληνικής οικονομίας (Άμεσες Ξένες Επενδύσεις) εμφανίζει αναιμικές επιδόσεις. Κατά συνέπεια, τα αυξανόμενα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών χρηματοδοτούνται από εξωτερικό δανεισμό και όχι από επενδύσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, τα δάνεια που εισέρρευσαν στη χώρα έως το 2009 ανήλθαν σε 400 δισεκ. ευρώ, από τα 70 δισεκ. το 1999.

⁴Αφού δεν είχαν προκύψει «ειδικές συνθήκες», όπως για παράδειγμα έκτακτα γεγονότα που θα δικαιολογούσαν την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος.

⁵Τούτο προέκυψε μετά την εκτίναξη του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 5,6% του ΑΕΠ, το οποίο σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία της Eurostat (22.04.2010) διαμορφώθηκε τελικά στο 13,6% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος έφθασε το 115,1% του ΑΕΠ.

⁶Την περίοδο 2000-2007 ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης ήταν κατά μέσο όρο περίπου 4,0% ετησίως, τα επιτόκια δανεισμού του Δημοσίου σε συνεχή αποκλιμάκωση έως το 2005, ενώ το 2008 ο ρυθμός ανάπτυξης υποχώρησε στο 2,0% και τα επιτόκια αυξήθηκαν από 3,2% το 2005 σε 4,6% το 2008 επηρεάζοντας ανοδικά τη δυναμική του χρέους.

Πράγματι, η Ελλάδα καταγράφει χαμηλές επιδόσεις στην προσέλκυση επενδύσεων αλλά διαθέτει σημαντικές δυνατότητες για την προσέλκυση αυτών. Έχει σημειωθεί ότι η μείωση του εργατικού κόστους δεν αποτελεί βιώσιμη πολιτική προσέλκυσης επενδύσεων, αντίθετα χρειάζεται να διορθωθούν οι αγκυλώσεις στην αγορά εργασίας, να ενισχυθεί η παραγωγικότητα και να αξιοποιηθεί το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία, που επίσης υπόκεινται σε αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία, η πρώτη βρίσκεται μέσα στους δέκα πρώτους δημοφιλέστερους προορισμούς επενδύσεων και η Πορτογαλία μεταπήδησε από την 116η θέση στην 68η (UNCTAD, 2012).

➤ Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας

Η βασική διαχρονική ιδιομορφία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην περίπτωση της Ελλάδος εντοπίζεται στο χρόνιο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου και στο πλεόνασμα στο ισοζύγιο υπηρεσιών, μεταβιβάσεων και χρηματοοικονομικών συναλλαγών με μεγάλη εξάρτηση από τις υπηρεσίες, κυρίως τον τουρισμό και τις μεταβιβάσεις τόσο τις δημόσιες όσο και τις ιδιωτικές (Μπαμπανάσης, 2004). Ωστόσο, παρατηρείται έλλειμμα στο ισοζύγιο εισοδημάτων καθώς οι πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη υπερβαίνουν τις αντίστοιχες εισπράξεις.

⁷Σύμφωνα με την Έκθεση «World Investment Report 2012» της Διάσκεψης του ΟΗΕ για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Trade and Development-UNCTAD) στην κορύφωση της κρίσης στην Ελλάδα (2011) οι εισροές επενδυτικών κεφαλαίων ΑΞΕ ήταν αισθητά μειωμένες (από 4,499 δισεκ. δολάρια. το 2008 στο 373 εκατ. δολ. το 2010 και 1,823 δισεκ. δολάρια το 2011) και η χώρα βρισκόταν, σύμφωνα με το δείκτη απόδοσης από πλευράς προσέλκυσης ΑΞΕ της UNCTAD (Inward FDI Attraction Index), στην 142η θέση μεταξύ 181 χωρών του ΟΗΕ. Ένα χρόνο πριν η Ελλάδα κατείχε λίγο υψηλότερη θέση (134η) αλλά η γενική εικόνα της δείχνει ότι διαθέτει ένα σχετικά αφιλόξενο επενδυτικό περιβάλλον. Σε ότι αφορά το δείκτη Inward FDI Potential Index που αποτυπώνει 4 κατηγορίες οικονομικών χαρακτηριστικών, δηλαδή ελκυστικότητα της εγχώριας αγοράς, ποιότητα και κόστος εργατικού δυναμικού, παρουσία φυσικών πόρων και ποιότητα υποδομών η Ελλάδα βρίσκεται στην 59η σε σύνολο 177 χωρών. Η συμβολή των ΑΞΕ στην ανάπτυξη της χώρας υποδοχής υπολογίζεται με το δείκτη Inward FDI Contribution και η Ελλάδα κατέχει την 67η θέση στις 79 χώρες που μελετώνται.

Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου αντικατοπτρίζει την αυξημένη εγχώρια ζήτηση εξαιτίας της υπερκυκλικής δημοσιονομικής και της χαλαρής νομισματικής πολιτικής, της εισροής σημαντικών πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ και τον υπερδανεισμό των νοικοκυριών και επιχειρήσεων (Οικονόμου, 2010).

Περαιτέρω, το παθητικό εμπορικό ισοζύγιο της χώρας εκφράζει το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Σε περίπτωση που ο ρυθμός ανόδου των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής είναι υψηλότερος από το ρυθμό βελτίωσης της παραγωγικότητας, τότε το κατά μονάδα κόστος παραγωγής των εγχωρίων παραγομένων προϊόντων αυξάνεται. Αν αυτή η αύξηση, εκφρασμένη σε κοινό νόμισμα, είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη αύξηση του κατά μονάδα κόστους παραγωγής στις ανταγωνίστριες χώρες, τότε η ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας επιδεινώνεται» (Μπαμπανάσης, 2004).

➤ **Το ελληνικό δημοσιονομικό πρόβλημα και τα «δίδυμα ελλείμματα»**

Τα έσοδα από τη φορολογία και οι αποταμιευτικοί πόροι συνιστούν την κύρια πηγή κάλυψης των δημοσίων ελλειμμάτων και του χρέους. Το άνισο και παλαιωμένο φορολογικό σύστημα, μη βασιζόμενο σε καθολικές και ενιαίες αρχές φορολόγησης συνιστά «ανοιχτή πληγή» της ελληνικής οικονομίας (Δρεττάκης, 2011). Τα φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα αντλούνται κυρίως από την επιβολή έμμεσων φόρων και δη του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας ενώ η άμεση φορολογία προέρχεται κυρίως από τη φορολόγηση μισθών και συντάξεων (Σταθάκης, 2011).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, τα δημόσια έσοδα κυμαίνονταν την περίοδο 1995-2009 κατά μέσο όρο στο 39.3% του ΑΕΠ έναντι των δημοσίων δαπανών στο 45.3% του ΑΕΠ, εμφανίζοντας σε σταθερή βάση ένα δημοσιονομικό έλλειμμα της τάξεως του 6% (μέσος όρος ευρωζώνης 2,5-3%). Η αιτία της υστέρησης των εσόδων έναντι των δημοσίων δαπανών βρίσκεται στη μη διευρυμένη φορολογική βάση και την εκτεταμένη φοροδιαφυγή. Η μη φορολόγηση των ατομικών εισοδημάτων και των επιχειρηματικών κερδών

εδράζεται στο καθεστώς ειδικής μεταχείρισης εκατοντάδων επαγγελματιών και επιχειρήσεων διαφόρων κλάδων.⁸

Επιπλέον, το σημερινό φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται κατακερματισμένο, πολύπλοκο και σύνθετο ενθαρρύνοντας έτσι τη διαφθορά και τη φοροδοτική ασυνέπεια. Η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία είναι κεφαλαιώδους σημασίας διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας και η κύρια ευθύνη επιρρίπτεται στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, η οποία με την ανοχή που έχει επιδείξει συμβάλλει στη διόγκωση του προβλήματος και όχι στην εξάλειψή του (Δρεττάκης, 2011).

➤ Διαχρονικές στρεβλώσεις στην ελληνική διακυβέρνηση και τη διαμόρφωση πολιτικής

Η ανάπτυξη της Ελλάδος βασίζεται σε μια επιχειρηματική και εθνική στρατηγική παρωχημένη, μη προσαρμοσμένη στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας και την επένδυση στη γνώση, την καινοτομική επίδοση των επιχειρήσεων και τη διάχυση νέων τεχνολογιών (Μπαμπανάσης, 2004). Από την άλλη πλευρά, η ελληνική επιχειρηματικότητα χαρακτηρίζεται από τη ροπή προς την παραοικονομία, τη φοροδιαφυγή, την εισφοροδιαφυγή, την ελαστική και παράνομη εργασία και την έλλειψη κινήτρων για τεχνολογικό και θεσμικό εκσυγχρονισμό και οράματος για μακροπρόθεσμα οφέλη (Αργείτης, 2011). Ενδεικτικός της χαμηλής ανταγωνιστικής θέσης της ελληνικής οικονομίας στον τομέα της επιχειρηματικότητας είναι ο Δείκτης Ευχέρειας Επιχειρηματικής Δραστηριότητας (Ease of Doing Business Index), όπου στη λίστα των εκατό χωρών η Ελλάδα απουσιάζει.

Τα πλαίσια της ελληνική κρίσης φαίνεται πως δεν έχουν προηγούμενο. Η σύγκρισή της με την κρίση της Αργεντινής του 2002, όταν η χώρα εγκατέλειψε

⁸Ενδεικτικά αναφέρεται ότι με τεκμαρτό τρόπο φορολογούνται μηχανικοί και δικηγόροι, ιδιοκτήτες ταξί και φορτηγών, πιλότοι και βενζινοπώλες και μια πληθώρα επαγγελματιών. Επίσης στο δημόσιο τομέα, τα επιδόματα σε κατηγορίες καλά αμειβόμενων, συχνά φορολογείται με ειδικό τρόπο. Ομοίως, οι τράπεζες, οι κατασκευαστικές εταιρείες, οι ναυτιλιακές και άλλες φορολογούνται με ειδικό καθεστώς.

τη σταθερή ισοτιμία με το δολάριο, υποτιμώντας το πέσο κατά 300%, δεν ευσταθεί απόλυτα. Η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE), «μετέχει σε ένα νομισματικό πλαίσιο πολύ πιο δεσμευτικό από την πρόσδεση του πέσο με το δολάριο, γεγονός που κάνει την ύφεση βαθύτερη» (Λαπαβίτσας, 2012).

Ο De Grauwe (2011) σημειώνει ότι οι χώρες μέλη μίας νομισματικής ένωσης αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα με τις αναδυόμενες χώρες καθώς και τα δύο σύνολα «αναγκάζονται» να εκδίδουν ομόλογα (και κατά συνέπεια το χρέος τους αποτιμάται) σε ένα νόμισμα, στο οποίο δεν μπορούν να ασκήσουν κανέναν έλεγχο. Ωστόσο, για τα μέλη της νομισματικής ένωσης διακρίνει μία επιπλέον δυσκολία οι χρηματοπιστωτικοί τομείς των κρατών μελών εμφανίζουν σημαντικό βαθμό ολοκλήρωσης, το οποίο σημαίνει ότι οι κάτοχοι των κρατικών ομολόγων (ενός κράτους) είναι διάσπαρτοι μέσα στην Ένωση. Συμπεραίνει λοιπόν ότι, σε περίπτωση που ένα κράτος βρεθεί, όπως και συνέβη, σε έντονη οικονομική δυσχέρεια τότε είναι πολύ πιθανό να υπάρξουν εξωτερικές επιδράσεις (externalities), με κίνδυνο διάχυσης της κρίσης στο εσωτερικό της Ένωσης (spill over effects).

Συμπερασματικά, η ευρωζώνη δε συνδυάζει τα κριτήρια εκείνα που προσδιορίζουν μία άριστη νομισματική περιοχή γεγονός το οποίο έχει ως αποτέλεσμα ο αντίκτυπος μίας κρίσης να μη γίνεται το ίδιο αισθητός στις χώρες που απαρτίζουν την εν λόγω περιοχή.

Κεφάλαιο 2^ο: Η Ελληνική οικονομία

2.1. Η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας

2.2.1. Μακροοικονομικές εξελίξεις

Αναφορικά με τον τομέα των επενδύσεων, βάσει των δεδομένων που προκύπτουν από έρευνα του IOBE, (2015), φαίνεται πως παρουσιάζουν διεύρυνση, ενώ γίνεται εμφανής η αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, έστω σε μικρό ποσοστό, καθώς και ο περιορισμός της πτώσης των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών. Εν συνεχεία, η νέα τόνωση της ιδιωτικής καταναλωτικής ζήτησης μπορεί να γίνει αντιληπτή μέσα από την απεικόνιση του ποσοστού των εισαγωγών οι οποίες εμφάνισαν υψηλή άνοδο των εισαγωγών, η οποία πάντως ήταν σαφώς ηπιότερη από ότι στα τέλη του 2014 και συνδυασμένη με τη μικρή αύξηση του ποσοστού των εξαγωγών, δεν επιδείνωσε παραπάνω το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα σε εθνικολογιστικούς όρους (IOBE, 2015).

Αποτελεσματικά, προκύπτει το γεγονός πως το σύνολο των επιπτώσεων της πολιτικής αστάθειας που εμφανίστηκε στην Ελληνική οικονομία, οδήγησαν στη νέα εξασθένιση της ανάκαμψης της κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένο διαστήματος που διερευνάται. Ταυτόχρονα, συνεχίστηκε για δεύτερο τρίμηνο η άνοδος της ανεργίας. Ανάμεσα στις επιδράσεις της πολιτικής αβεβαιότητας, αναφορικά με την έκβαση των διαπραγματεύσεων με τους δανειστές, είναι ιδιαίτερα σημαντικά τα εξής (Weisbrot et al., 2015):

- Η διεθνής ελκυστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, π.χ. των τουριστικών,
- Η μείωση της εμπιστοσύνης των ενδεχομένων επενδυτών στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, λόγω της μη εφαρμογής των συμφωνημένων με τους εταίρους μεταρρυθμίσεων και των διαρθρωτικών αλλαγών, αλλά και εξαιτίας των προεκλογικών - μετεκλογικών εξαγγελιών για παραμέτρους της οικονομίας που επηρεάζουν σημαντικά την αποδοτικότητα των επενδύσεων,

- Η πραγματοποίηση καταναλωτικών δαπανών υπό την επίδραση του νομισματικού κίνδυνου. Οι συγκεκριμένες επιδράσεις επισημαίνονται και επειδή συνεχίστηκαν με ορισμένες εξ' αυτών να κλιμακώνονται.
- Τα πολύ υψηλά επίπεδα του περιορισμού της ρευστότητας, λόγω της μη καταβολής ορισμένης δόσης από τα δάνεια των ΕΕ-ΔΝΤ, της απόσυρσης των καταθέσεων των επιχειρήσεων αλλά και των νοικοκυριών από τα τραπεζικά ιδρύματα και της διακοπής αποδοχής από την ΕΚΤ των κρατικών ομολόγων ως εγγυήσεων.

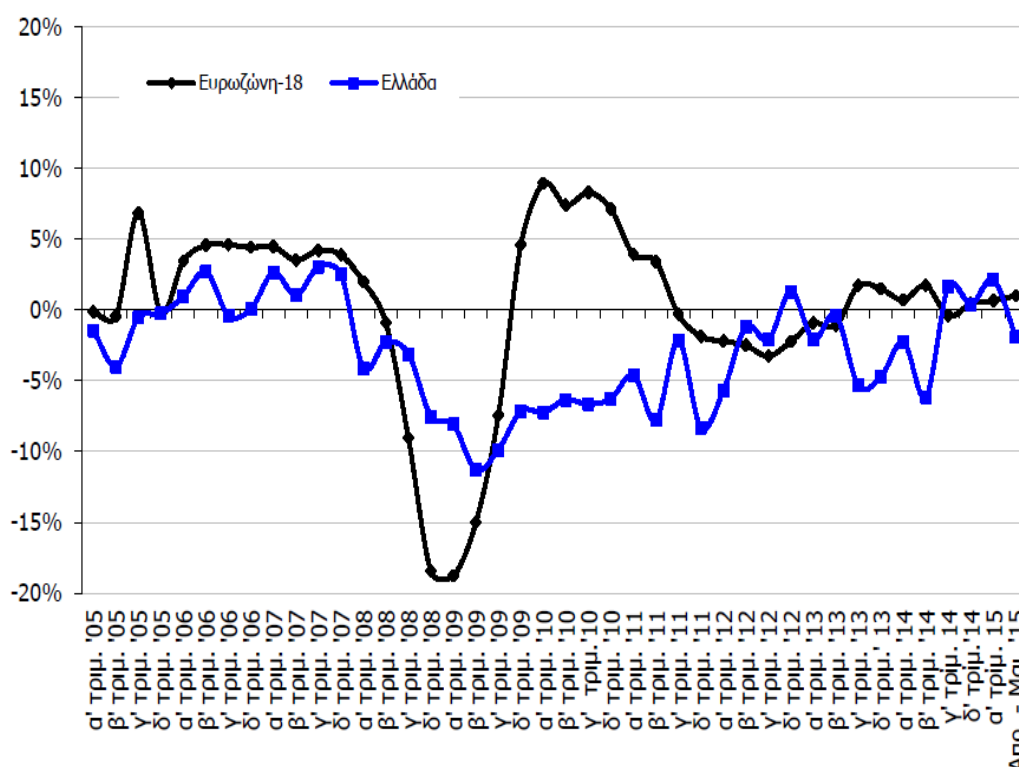
2.2.2. Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα αναλυθούν οι τομείς της βιομηχανία, των κατασκευών, του λιανικού και χονδρικού εμπορίου και των υπηρεσιών. Η ανάλυση αυτή θα γίνει για να υπάρχει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση αναφορικά με την πορεία της Ελληνικής οικονομίας κατά τη διάρκεια του 2015.

Αναφορικά με τον τομέα της βιομηχανίας, ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής φαίνεται να παρουσιάζει μια οριακή ενίσχυση του ποσοστού 0,8% έναντι απωλειών που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια του 2014. Παρ' όλα αυτά ισχύσει το γεγονός πως, κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών, ανακόπηκε η ανοδική πορεία του δείκτη, γεγονός που σχετίζεται με την ευρύτερη ρευστότητα η οποία προκύπτει άμεσα από τις παρατεταμένες διαπραγματεύσεις των θεσμών και της πολιτικής ηγεσίας καθώς και την αποτυχία της επίτευξης μιας αποτελεσματικής συμφωνία ανάμεσα στους θεσμούς και την κυβέρνηση (Weisbrot et al., 2015). Κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου, στις χώρες της Ε.Ε., η βιομηχανική παραγωγή εξακολουθεί να ενισχύεται, κατά το ποσοστό του 0,8%.

Η διαχρονική μεταβολή του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη παρουσιάζεται αναλυτικά στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 2.1.).

Διάγραμμα 2.1: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη

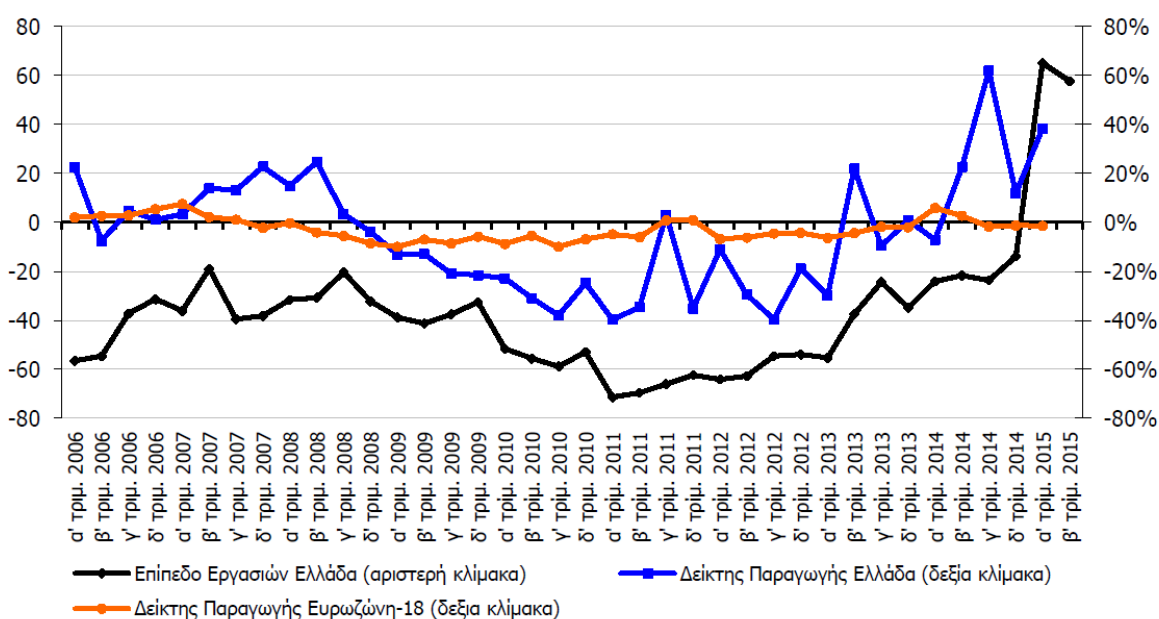

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Αναφορικά με τον κλάδο των κατασκευών, φαίνεται πως ο δείκτης παρουσιάζει μια αντίθεση συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη καθώς στις αρχές του 2015 παρουσιάζει μια ενίσχυση κατά το ποσοστό του 38,4% συγκριτικά με το 2014, κατά τη διάρκεια του οποίου σημείωσε κατά το ποσοστό του 7,5%. Όσον αφορά στους επιμέρους δείκτες, οι οποίοι απεικονίζονται και στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 2.2.) ισχύουν τα παρακάτω δεδομένα (IOBE, 2015):

- Ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων σημείωσε αύξηση κατά το ποσοστό του 23,0% συγκριτικά με το 2014, όταν σημείωνε απώλειες της τάξης του 12,6%.
- Η αλλαγές που σημειώθηκαν στον δείκτη παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού είχε θετικό πρόσημο για πρώτη φορά τα τελευταία πέντε χρόνια, καθώς αυξήθηκε κατά το ποσοστό 53,5%, έναντι απωλειών κατά 1,8% την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

Διάγραμμα 2.2.: Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Εν συνεχεία, για τον κλάδο του λιανικού εμπορίου, κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών του 2015, ο δείκτης όγκου του λιανικού εμπορίου σημειώνει μια

μικρή βελτίωση της τάξης του 0,6% συγκριτικά με το 2014, που είχε απώλειες κατά το ποσοστό του 1,1% (IOBE, 2015).

Αναφορικά με τους κλάδους οι οποίοι σημείωσαν τα μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης για το 2015, συγκαταλέγεται ο κλάδος Ένδυσης - Υπόδησης και τα Βιβλία - Χαρτικά. Παρακάτω, είναι ο κλάδος των Υπεραγορών και των Καυσίμων και Λιπαντικών οχημάτων.

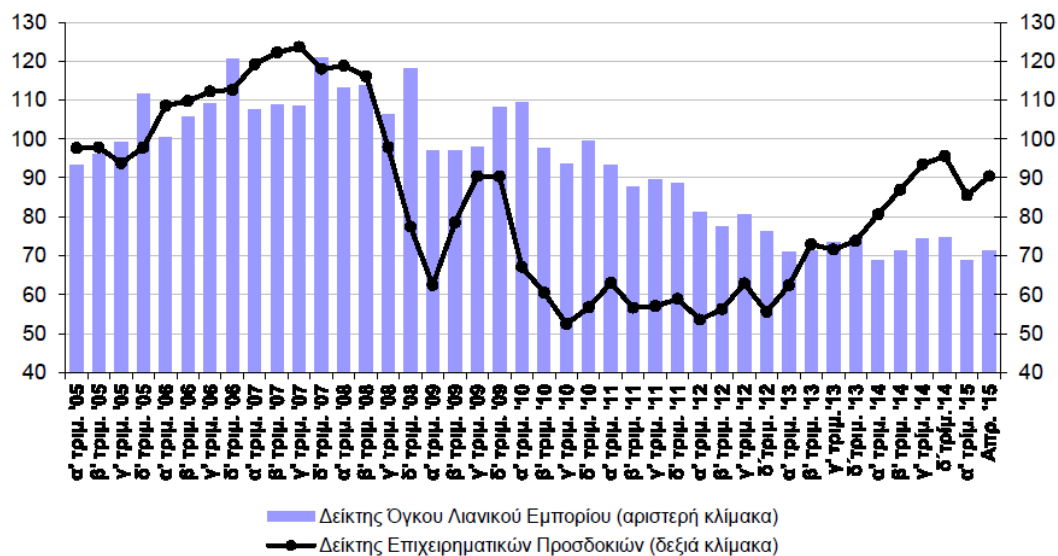
Στα πλαίσια της ανάλυσης του κλάδου του λιανικού εμπορίου, φαίνεται πως οι προσδοκίες, βάσει των σχετικών δεικτών οι οποίες προκύπτουν από τις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE δεν ενσωματώνουν τις πρόσφατες πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στην χώρα. Εκτός των άλλων, η ενίσχυση του επιπέδου προσδοκιών είναι αρκετά μικρότερη συγκριτικά με την αντίστοιχη περσινή περίοδο εφόσον ο σχετικός δείκτης για το λιανικό εμπόριο ενισχύεται μόλις κατά 4,3 μονάδες έναντι ανόδου 17 μονάδων πέρυσι (IOBE, 2015).

Αναφορικά με τους επιμέρους δείκτες ισχύουν τα εξής (IOBE, 2015):

- Στον κλάδο Υφασμάτων- Ένδυσης-Υπόδησης -14,5 μονάδες, αντί αύξησης 27,5 μονάδων πέρυσι.
- Στα Πολυκαταστήματα +34 μονάδες αντί - 5 μονάδων πέρυσι,
- Στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός +6,2 μονάδες, σε σχέση με +17,4 μονάδες,
- Στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού +2,3 μονάδες έναντι +6,7 το 2014
- Στα Οχήματα - Ανταλλακτικά 1,4 μονάδες, κατόπιν ενίσχυσης 36,7 μονάδων.

Για το χονδρικό εμπόριο, κατά τη διάρκεια του 2015, ο κύκλος εργασιών εμφάνισε ένα περιορισμό της τάξεως του ποσοστού 1,7% συγκριτικά με απώλειες κατά το ποσοστό του 0,3% κατά το 2014.

Διάγραμμα 2.3.: Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών (1996- 2006=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Συνεχίζοντας την ανάλυση, αναφορικά με τον κλάδο των υπηρεσιών, κατά τη διάρκεια του 2015, φαίνεται να εμφανίζει μια σχετική εξασθένιση, εφόσον ο τζίρος προκύπτει μόνο από τρεις εκ των δέκα υποκλάδων των υπηρεσιών.

Σύμφωνα με την μελέτη του IOBE, (2015), το μεγαλύτερο ποσοστό υποχώρησης εμφανίζει ο κλάδος των υπηρεσιών Εκδοτικών Δραστηριοτήτων (κλάδος 58), όπου ο κύκλος εργασιών περιορίζεται κατά 12,0% σε συνέχεια ηπιότερων απωλειών της τάξης του 4,6% κατά το 2014. Ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών Ταχυδρομικών και Ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53), όπου σημειώνονται απώλειες της τάξης του 6,8% (αντί ενίσχυσης κατά 2,0% πέρυσι). Τέλος, η εξασθενημένη ζήτηση συμπαρασύρει και τις υπηρεσίες Δραστηριοτήτων Καθαρισμού (κλάδος 81.2) όπου η κάμψη στη ζήτηση φθάνει το 4,6%, από 17,2% ένα χρόνο νωρίτερα.

Αντίθετα, στην πλειονότητα των κλάδων στους οποίους εμφανίστηκε αύξηση της δραστηριότητας, η βελτίωση ήταν μεγαλύτερη της αντίστοιχης του έτους 2014. Ειδικότερα, ισχύουν τα εξής (IOBE, 2015):

- Το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης σημειώνεται στις υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων και Δραστηριοτήτων Παροχής Πληροφόρησης (κλάδος 63), στα πλαίσια του οποίου ο σχετικός δείκτης ενισχύεται κατά 31,6%, έναντι σαφώς ηπιότερης αύξησης κατά 5,2% το 2014.
- Ο κλάδος λοιπών Επαγγελματικών, Επιστημονικών και Τεχνικών Δραστηριοτήτων (κλάδος 74), με ενίσχυση 22,4%, ρυθμός ανόδου σχεδόν διπλάσιος από τον αντίστοιχο του 2014 (12,0%).
- Σημαντική αύξηση, της τάξης του 19,9%, εμφανίζεται στον τζίρο των υπηρεσιών Δραστηριοτήτων σχετικών με την Απασχόληση (κλάδος 80), έναντι απωλειών κατά 6,0% το 2014.
- Στις υπηρεσίες Νομικών και Λογιστικών Δραστηριοτήτων (κλάδος 69) όπου ο κύκλος εργασιών διευρύνθηκε κατά 11,9%, αντί αύξησης 7,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2014.

2.2.2. Απασχόληση - Ανεργία

Βάσει των δεδομένων που παρέχονται από την διεξαγωγή της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2015), τα επίπεδα της ανεργίας στην Ελλάδα εμφανίζουν αύξηση, καθώς το ποσοστό ανέρχεται σε 26,6% συγκριτικά με αυτό του 26,1% κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών του 2014.

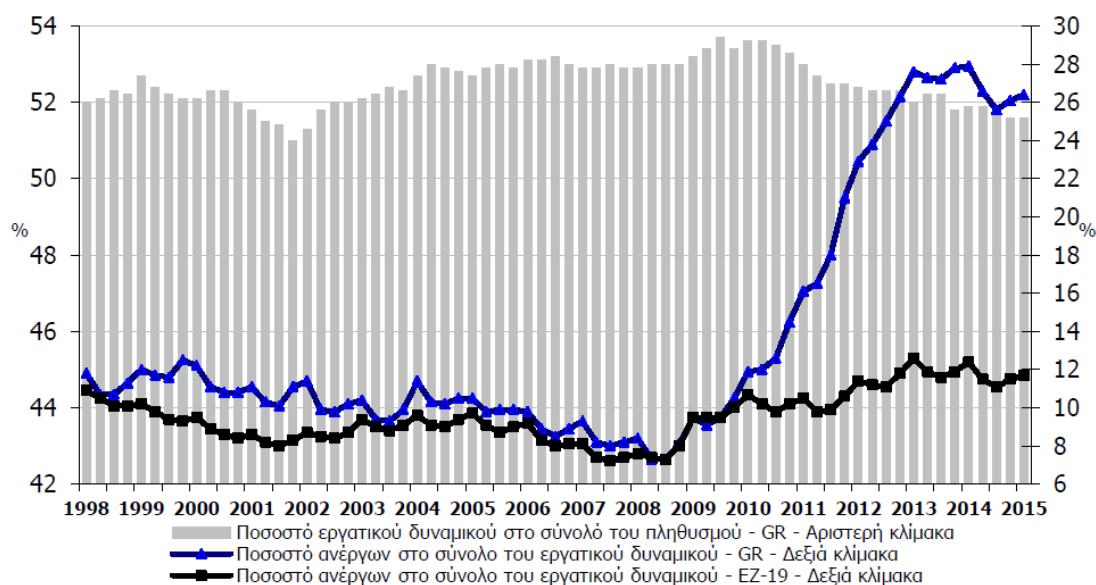
Αναφορικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε., τα ποσοστά ανεργίας της Ελλάδας εξακολουθούν να είναι τα υψηλότερα, μετρώντας από το τρίτο τρίμηνο του 2012. Στις περισσότερες χώρες οι οποίες εισήλθαν στο Μηχανισμό Στήριξης η ανεργία βρίσκεται σε πτωτική πορεία (Weisbrot et al., 2015).

Ενώ στις περισσότερες χώρες το της ανεργίας εμφανίζει μια πτωτική τάση, όσον αφορά στα Ελληνική δεδομένα, εξακολουθεί να παραμένει έντονο κατά τη διάρκεια του αναφερόμενου έτους (2015). Αναφορικά με το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας, παρ' όλο που για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο του 2015 εμφάνισε ένα μικρό περιορισμό, θεωρείται πως είναι οριακά αυξημένο συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014. Ωστόσο, το ποσοστό που περιγράφει τους μακροχρόνια ανέργους είναι χαμηλότερο από ότι πριν ένα χρόνο λόγω της μείωσης του εργατικού δυναμικού. Αναλυτικά τα στοιχεία παρουσιάζονται στο διάγραμμα 2.4 (IOBE, 2015).

Αποτελεσματικά, από τα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο, που προκύπτουν από την μελέτη του INE, (2015), δείχνουν ότι η αύξηση στην απασχόληση κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών του 2015, προήλθε κατά βάση από (INE, 2015):

- τον Τουρισμό, κυρίως λόγω της αύξησης του ποσοστού των τουριστικών αφίξεων κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών του 2015 συγκριτικά με το 2014
- το Λιανικό Εμπόριο, κυρίως λόγω της ενίσχυσης της κατανάλωσης των νοικοκυριών κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου, η οποία αντικατοπτρίζεται και στο ότι ο κύκλος εργασιών στο λιανικό εμπόριο αλλά και ο όγκος του ενισχύθηκαν.
- τη Μεταποίηση, η οποία αντικατοπτρίζει την ενίσχυση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής κατά το 2015
- Η ενίσχυση της εγχώριας απασχόλησης λαμβάνει χέρα παρ' όλο που σημειώνεται υποχώρησή στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης και της Άμυνας και στις Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές Δραστηριότητες, πρωτίστως λόγω των προγραμμάτων εθελουσίας εξόδου που έλαβαν χώρα στον Τραπεζικό τομέα.

Διάγραμμα 2.4.: Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή:

2.2.4. Η εξέλιξη του δημοσίου χρέους

Το κράτος, λειτουργώντας ως όργανο αναφορικά με την ορθή λειτουργία και την εξασφάλιση των απαραίτητων εσόδων για την εξασφάλιση της κάλυψης των υποχρεώσεών του, όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, μέσω των φορέων του χρησιμοποιεί κάποια μέσα τα οποία μπορούν ταξινομούνται στις παρακάτω κατηγορίες (Ανδριοπούλου & Τσακλόγλου, 2010):

- Στα δημοσιονομικά μέσα τα οποία συμπεριλαμβάνουν το σύνολο των μέσων που σχετίζονται άμεσα με τα έσοδα και τα έξοδα των δημόσιων φορέων. Αναλυτικότερα, μπορεί να είναι οι δημόσιες δαπάνες του κράτους, οι φόροι που επιβάλλονται καθώς και ο δημόσιος δανεισμός.
- Στα νομισματικά και πιστωτικά μέσα

- Στα μέσα εξωτερικής οικονομικής πολιτικής
- Στα μέσα άμεσου ελέγχου
- Στα θεσμικά μέσα

Αναλυτικότερα, αναφορικά με την κατηγορία των δημοσίων δαπανών, αναφέρεται πως αυτές είναι οι πληρωμές οι οποίες διενεργούνται από τους δημόσιους φορείς, αναφορικά με την επίτευξη των οικονομικών στόχων. Εν συνεχεία, η άσκηση της φορολογικής πολιτικής και της είσπραξης των φόρων, μια μονομερής, αναγκαστική παροχή του συνόλου του ιδιωτικού τομέα προς τον δημόσιο, η οποία δεν αντικρίζεται από ειδική και άμεση οικονομική αντιπαροχή του δημοσίου προς τους φορολογούμενους, όσον αφορά στην επίτευξη των στόχων (Weisbrot et al., 2015).

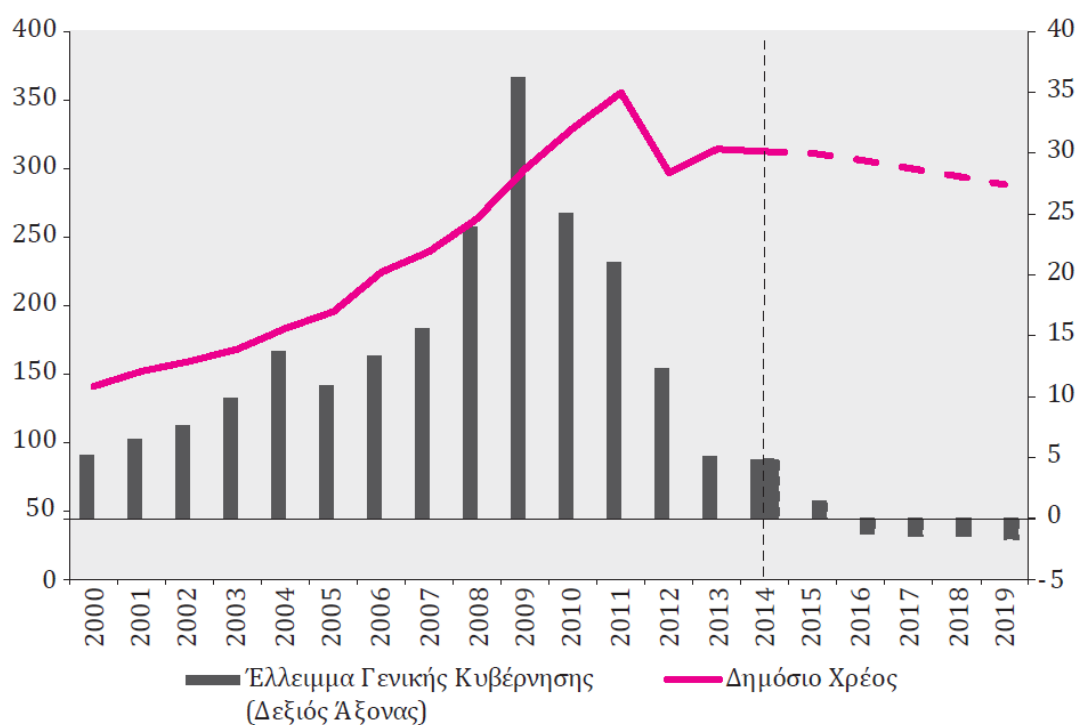
Σχετικά με την κατηγορία του δημόσιου δανεισμού, αυτός είναι και η δεύτερη σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών. Μέσα από την δραστηριοποίηση των μέσων του δημόσιου δανεισμού μετατίθενται οι πόροι από τον ιδιωτικό τομέα, στοχεύοντας έτσι στην κάλυψη των δημοσίων δαπανών (Atkinson, 1998). Κατά τη διάρκεια της τελευταίας 20ετίας, θεωρείται πως έχει αυξηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό η σημασία του δημόσιου δανεισμού, εφόσον, ενώ κατά τη δεκαετία του '90 ο δημόσιος δανεισμός κάλυπτε το ποσοστό του 18% των συνολικών δαπανών του κράτους κατά τα επόμενα έτη, ξεκίνησε να καλύπτει το ποσοστό του 30% και παραπάνω.

Η πορεία της εξέλιξης του δημόσιου χρέους, σύμφωνα με μελέτη του INE, (2015), παρουσιάζει, μέχρι το 2009, μια σχετικά ισορροπημένη αναλογία σχετικά με το δημόσιο έλλειμμα. Από την άλλη πλευρά, κατά τη διάρκεια της περιόδου 2009-2014 σημειώνεται σημαντική αναντιστοιχία αναφορικά με την πορεία της σχέσης ανάμεσα στις δύο δημοσιονομικές μεταβλητές. Το δημόσιο έλλειμμα παρουσίασε ουσιαστική μείωση λόγω κυρίως της επιθετικής δημοσιονομικής προσαρμογής. Το δημόσιο χρέος εμφανίζει τάσεις σταθεροποίησης σε πολύ υψηλό επίπεδο. Το «κούρεμα» του χρέους, κατά διάρκεια του 2012, προκύπτει,

σύμφωνα με την μελέτη του ΙΝΕ, (2015), πως δεν είχε κάποιον σημαντικό αντίκτυπο αναφορικά με το ύψος του χρέους.

Στο παρακάτω Διάγραμμα (2.5.), φαίνεται πορεία του ελληνικού δημόσιου χρέους κατά τη διάρκεια της περιόδου 2000-2019 σύμφωνα με τις πρόβλεψεις του ΔΝΤ συγκριτικά με το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης.

Διάγραμμα 2.5: Δημόσιο χρέος και έλλειμμα στην Ελλάδα 2000-2019

Πηγή: World Economic Outlook, IMF, Απρίλιος 2015

Παρακάτω, στον πίνακα 2.1., παρουσιάζεται η δυναμική βασικών συνιστωσών οι οποίες φαίνεται να επηρεάζουν την πορεία της εξέλιξης του λόγου δημόσιο χρέος/ΑΕΠ αναφορικά με την περίοδο 2011-2016.

Πίνακας 2.1.: Δυναμική εξέλιξη του λόγου χρέος/ΑΕΠ της Γενικής Κυβέρνησης

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Χρέος /ΑΕΠ	171,3	156,9	175,0	177,1	180,2	173,5
Μεταβολή λόγου χρέος /ΑΕΠ	25,3	-14,4	18,0	2,1	3,1	-6,7
Συνεισφορά παραγόντων στη μεταβολή του λόγου χρέος/ΑΕΠ (1 + 2 + 3):						
1. Πρωτογενές ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	3,0	3,7	8,3	-0,4	-2,1	-1,8
2. Συσσωρευμένο αποτέλεσμα (snowball effect)	15,3	11,5	10,1	5,7	4,9	0,3
Εκ του οποίου:						
Τόκοι	7,3	5,0	4,0	3,9	4,2	3,9
Μεγέθυνση ΑΕΠ	8,9	6,6	3,9	-0,8	-0,5	-2,9
Πληθωρισμός	-0,8	-0,1	2,3	2,6	1,2	-0,7
3. Προσαρμογή αποθεμάτων-ροών	7,0	-29,6	-0,4	-3,3	0,3	-5,3

Πηγή: AMECO (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Ουσιαστικά, όπως προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση, η πορεία των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής θεωρείται αποτυχημένη αναφορικά με τη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την εξασφάλιση της δημοσιονομικής σταθεροποίησης. Αναλυτικότερα, οι διαδικασίες της διαχείρισης των δανειακών υποχρεώσεων της χώρας έχουν ως βάση τους το δίπτυχο νέος δανεισμός, αναφορικά με την αποφυγή της στάσης πληρωμών από την Ελλάδα, και της άσκησης πολιτικής δημοσιονομικής προσαρμογής και εσωτερικής υποτίμησης, για να προκληθεί «επεκτατικό σοκ» στην οικονομία μέσω των εξαγωγών.

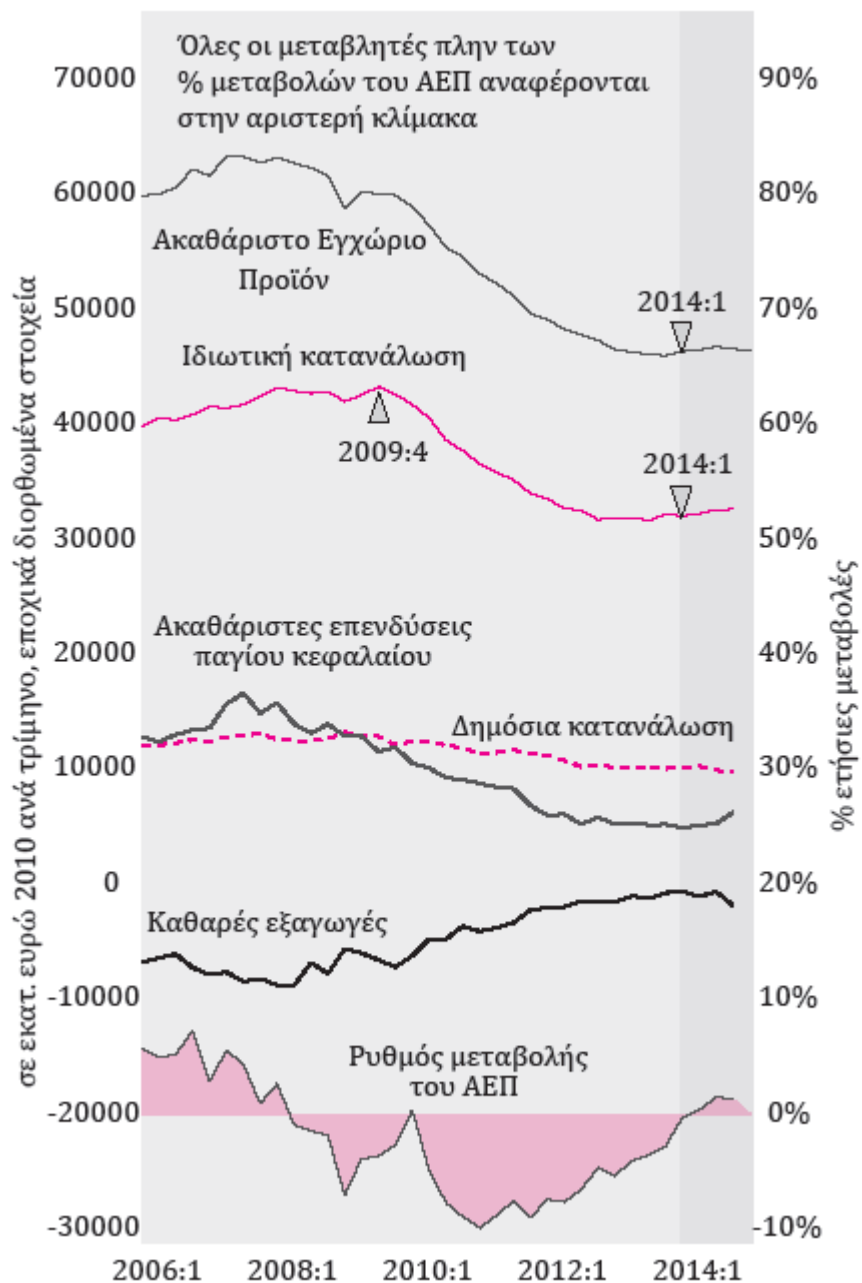
Όπως παρατηρούμε και στον πίνακα που παρατίθεται παραπάνω, το «κούρεμα» που πραγματοποιήθηκε στο χρέος το 2012 απορροφήθηκε πλήρως από την

αύξηση των ποσοστών του κρατικού δανεισμού. Το αποτέλεσμα αυτό συνδυαστικά με την ύφεση που τελικά προκλήθηκε από την εφαρμογή των μέτρων λιτότητας φαίνεται πως εκτόξευσε το δημόσιο χρέος στο ποσοστό του 177% του ΑΕΠ κατά τη διάρκεια του 2014 (IOBE, 2015).

2.2.5. Η εξέλιξη του ΑΕΠ

Η εξέλιξη του ΑΕΠ, κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους, σε σταθερές τιμές, παρουσιάζει, σύμφωνα με μελέτη του ΙΝΕ, (2015), μια μικρή αύξηση της τάξεως του ποσοστού 0,8% για πρώτη φορά μετά την έναρξη της κρίσης, κατά τη διάρκεια της οποίας η συνολική απώλεια προϊόντος ανήλθε σε 25,5%. Η αύξηση του ποσοστού του ΑΕΠ σημειώνεται καντά τα τέλη του 2014 ενώ στις αρχές η αύξηση κινούνταν ουσιαστικά σε μηδενικά επίπεδα. Στο Διάγραμμα 2.5, που παρατίθεται παρακάτω παρατηρείται η πορεία της εξέλιξης του ΑΕΠ αλλά και του συνόλου των προσδιοριστικών του παραγόντων.

Διάγραμμα 2.5: ΑΕΠ, ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση

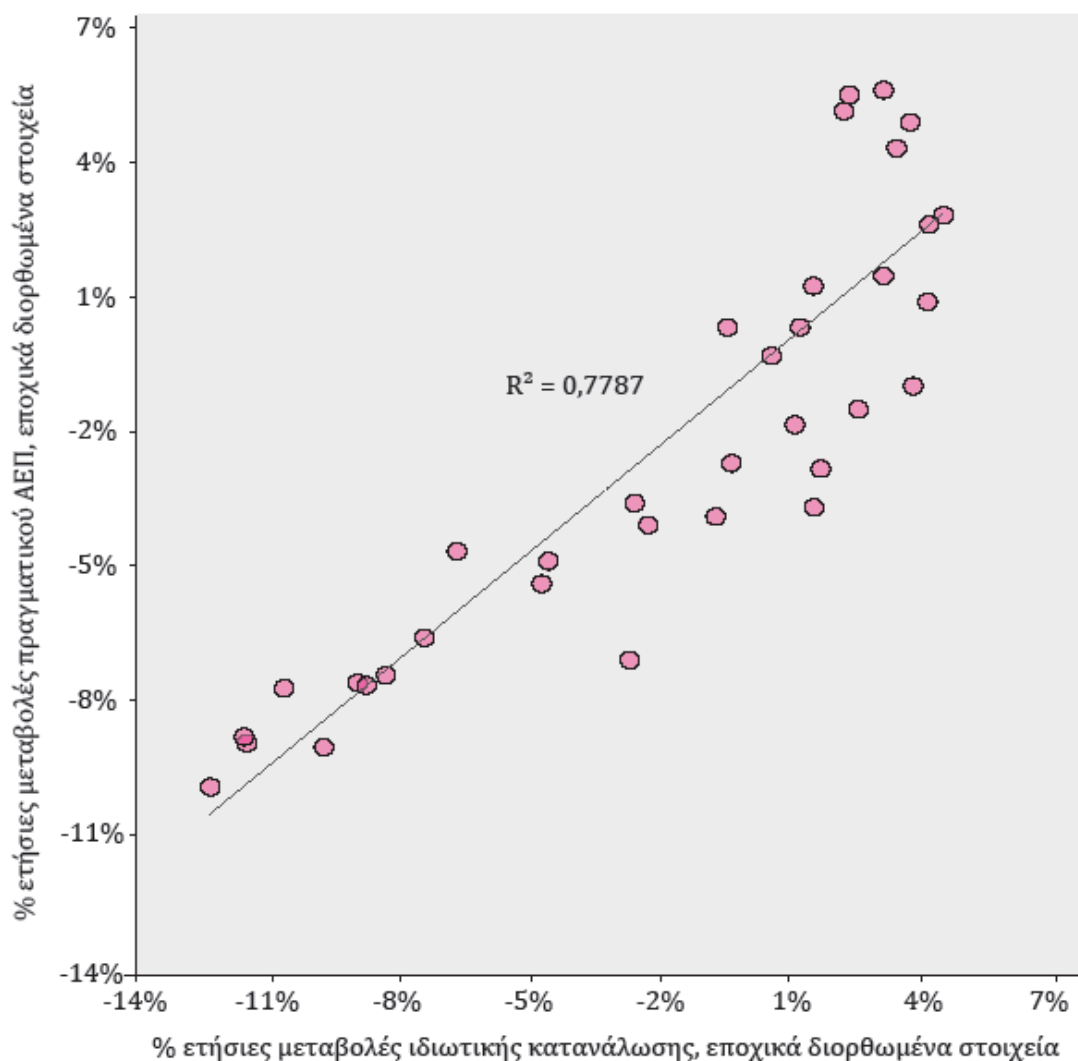
Πηγή:

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρείται η αύξηση του ΑΕΠ η οποία κατά βάση προέρχεται από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία αυξήθηκε κατά το

ποσοστό του 1,4% κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών του έτους. Η αύξηση του ΑΕΠ το δεύτερο εξάμηνο οφειλόταν περί-που κατά τα 3/4 στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και κατά το 1/4 στη μείωση των εισαγωγών και στη μικρή θετική συμβολή των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (INE, 2015).

Στο Διάγραμμα 2.6, που παρατίθεται παρακάτω βλέπουμε πως κατά τη διάρκεια των ετών 1995-2014 εμφανίζεται υψηλό ποσοστό συσχέτισης ανάμεσα στην ιδιωτική κατανάλωση και στο ρυθμό της μεταβολής του ΑΕΠ.

Διάγραμμα 2.6: Μεταβολές του ΑΕΠ και της ιδιωτικής κατανάλωσης

Πηγή: Eurostat, Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί

2.3. Εισόδημα και συνθήκες διαβίωσης

Βάσει στοιχείων που δημοσιεύει η ΕΛΣΤΑΤ, η οποία από αποτελείται από δύο μέρη (συνιστώσες), τη συγχρονική (cross sectional) και τη διαχρονική (longitudinal) συνιστώσα. Η συγχρονική συνιστώσα της έρευνας αναφέρεται σε μια δεδομένη χρονική στιγμή ή περίοδο, ενώ η διαχρονική αναφέρεται στις αλλαγές, που παρουσιάζονται σε ατομικό επίπεδο σε χρονικό διάστημα τριών ή τεσσάρων ετών. Η συγκρισιμότητα των στοιχείων επιβάλλει σε όλες τις χώρες-μέλη, κατά το σχεδιασμό και την κατάρτιση των ερωτηματολογίων, να ληφθούν υπόψη οι οδηγίες και τα ερωτηματολόγια της Eurostat, αφού προσαρμοστούν στις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας.

Παρακάτω πραγματοποιείται η ανάλυση του εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών.

2.3.1. Δείκτης κατανομής εισοδήματος

Σύμφωνα με την έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ, λαμβάνεται υπόψιν η ανισότητα η οποίας εκφράζεται, κυρίως, με το δείκτη κατανομής εισοδήματος σε πεντημόρια και το δείκτη άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής Gini). Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης κατανομής εισοδήματος (S80/S20) σε πεντημόρια εισοδήματος αναφέρεται στο μερίδιο του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του «πλουσιότερου» 20% του πληθυσμού προς το ανάλογο εισόδημα του «φτωχότερου» 20% του πληθυσμού και επηρεάζεται από τις ακραίες τιμές της κατανομής του εισοδήματος, δηλαδή στο πλουσιότερο και στο φτωχότερο τμήμα του πληθυσμού.

Αναφορικά με το 2011, με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2010 ανέρχεται στο 6,0, δηλαδή το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 6,0 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο του εισοδήματος του φτωχότερου 20% του πληθυσμού.

2.3.2. Δείκτης άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής GINI)

Ως προς την ανισότητα των εισοδημάτων του κεφαλαίου, οι πιο σημαντικές διαδικασίες είναι οι αποταμιευτικές και επενδυτικές συμπεριφορές, οι κανόνες για τις μεταβιβάσεις και τις κληρονομιές, η λειτουργία των αγορών ακινήτων και των χρηματοοικονομικών αγορών. Πολύ συχνά οι στατιστικές μετρήσεις των εισοδηματικών ανισοτήτων που χρησιμοποιούνται από τους οικονομολόγους και στη δημόσια συζήτηση είναι συνθετικοί δείκτες -όπως ο δείκτης Gini- οι οποίοι αναμειγνύουν πολύ διαφορετικά πράγματα, και ιδίως τις ανισότητες έναντι της εργασίας και εκείνες έναντι του κεφαλαίου, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατος ένας σαφής διαχωρισμός των διαφόρων μηχανισμών που επενεργούν και των πολλαπλών διαστάσεων των ανισοτήτων.

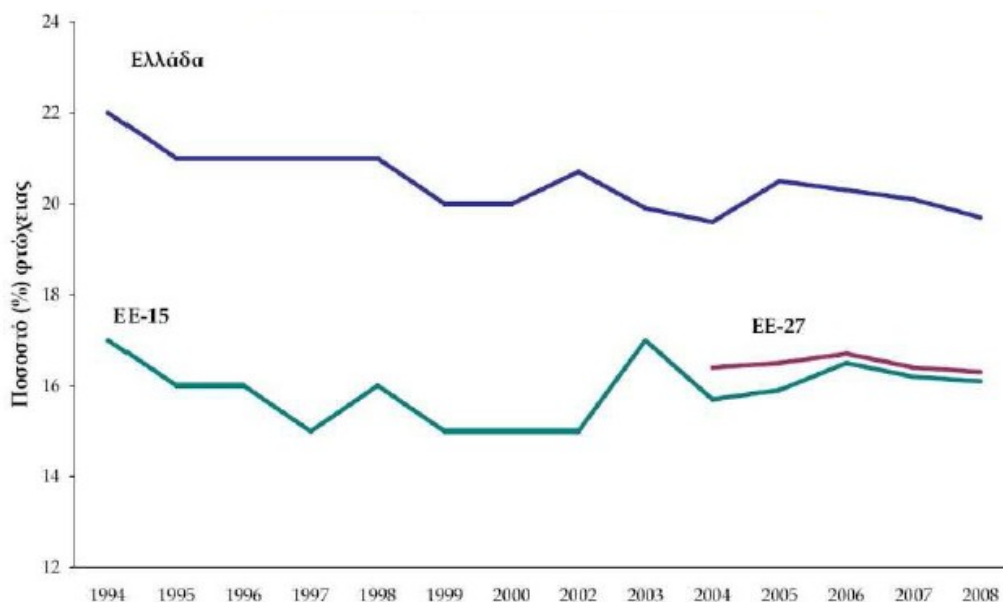
Σύμφωνα με δεδομένα που παρέχονται από την μελέτη της ΕΛΣΤΑΤ, ο συντελεστής Gini κυμάνθηκε το 2011 σε 33,6%, από 37,4% το 1994, έτος κατά το οποίο άρχισε η έρευνα. Αυτό σημαίνει ότι αν πάρουμε 2 τυχαία άτομα του πληθυσμού, τότε αναμένουμε ότι το εισόδημά τους θα διαφέρει κατά 33,6% του μέσου όρου.

2.4. Επιπτώσεις της ανισοκατανομής στην Ελληνική οικονομία

Αναφορικά με το ποσοστό της φτώχειας που φαίνεται να ισχύει διαχρονικά από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, αυτό παρέμεινε σχετικά αμετάβλητο και πιο συγκεκριμένα να κυμαίνεται στο επίπεδο του 20%-21%. Σύμφωνα με τους Ανδριοπούλου & Τσακλόγλου, (2010), οι μικρές διακυμάνσεις οι οποίες γίνονται αισθητές στη συγκεκριμένη περίοδο δεν ακολουθούν κάποια σαφή τάση. Κατά τη διάρκεια της αναφερόμενης περιόδου, το ποσοστό φτώχειας στην ΕΕ, κατά μέσο όρο, φαίνεται πως κυμαίνονταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα συγκριτικά με τα προαναφερθέντα, και πιο συγκεκριμένα αρκετά χαμηλότερα, γύρω στο ποσοστό το 16%.

Αν και σημειώνοντας σημαντικά μεγάλοι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου αλλά, εκτός αυτού σημειώνεται και μια σημαντική άνοδος στα επίπεδα των δαπανών αναφορικά με την κοινωνική προστασία (υπολογισμένες ως % του ΑΕΠ). Ωστόσο, αποτελεί γεγονός πως, η Ελλάδα, δεν μπόρεσε να επιτύχει τη μείωση των ποσοστών φτώχειας στον πληθυσμό της. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως, το ποσοστό φτώχειας το οποίοι εντοπίζεται και αποτυπώνεται στο παρακάτω διάγραμμα, (διάγραμμα 2.7.), μπορεί να υπολογισθεί έχοντας ως σημείο αναφοράς τον επίσημο ορισμό της Eurostat. Βάσει του συγκεκριμένου κανόνας, ένα άτομο θεωρείται φτωχό σε περίπτωση που το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημά του θεωρείται χαμηλότερο από το ποσοστό του 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος των κατοίκων της χώρας στην οποία ζει.

Διάγραμμα 2.7...: Ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα και ΕΕ

Πηγή: Eurostat

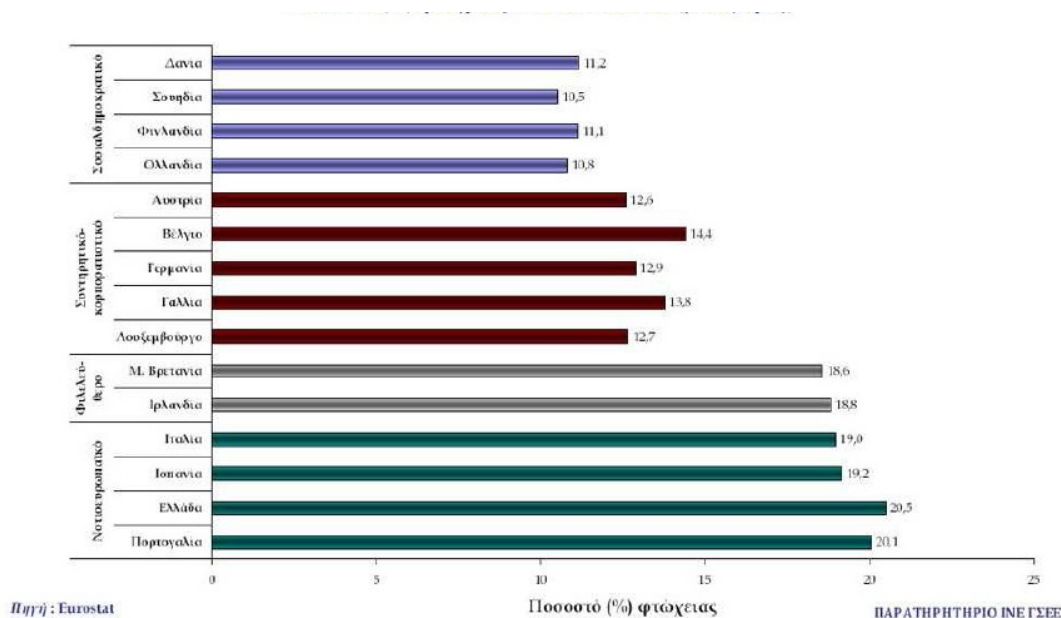
Κατά τη διάρκεια της χρονική περιόδου 1994-2008, αν λάβουμε υπόψιν τα στοιχεία εθνικού ενδιαφέροντος, καταγράφεται το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας διαχρονικά (20,5%) συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε..

Στις πλείστες των περιπτώσεων, τα πιο χαμηλά ποσοστά φτώχειας μπορούν να εμφανισθούν κατά κανόνα στις σκανδιναβικές χώρες, στις οποίες το σύστημα της κοινωνικής προστασίας μπορεί να χαρακτηριστεί από μεγάλες παροχές οι οποίες παρέχονται χωρίς κανέναν ιδιαίτερο έλεγχο πόρων των δικαιούχων και χρηματοδοτούνται μέσα από σύστημα υψηλής φορολογίας (Atkinson, 1998). Εκτός των άλλων, οι χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης παρουσιάζουν χαμηλά επίπεδα φτώχειας αλλά και συντηρητικό καθεστώς, το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί από γενναιόδωρες παροχές, ενώ το δικαίωμα σε αυτές καθορίζεται από την κοινωνικοεπαγγελματική θέση του ατόμου.

Από την άλλη πλευρά, οι χώρες που ανήκουν στο νότιο ημισφαίριο της Ευρώπης αλλά και οι χώρες οι οποίες έχουν αναπτύξει φιλελεύθερο κοινωνικό κράτος εμφανίζουν και τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας. Το κράτος έχει ιδιαίτερα παρεμβατικό ρόλο αναφορικά με την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας μόνο όταν η αγορά ή η οικογένεια αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες των ατόμων.

Σύμφωνα με τους Christopoulou & Monastiriotis (2014), εν τέλει, το σύστημα της κοινωνικής προστασίας των χωρών της νοτίου Ευρώπης μπορεί να χαρακτηριστεί από την περιορισμένη καθολικότητα, την υψηλή πόλωση και την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων στην παροχή κοινωνικής προστασίας. Όπως παρουσιάζεται στο διάγραμμα 2.8. παρακάτω, η οικογένεια και τα συγγενικά δίκτυα καλούνται να αναπληρώσουν τα κενά στην κοινωνική προστασία.

Διάγραμμα 2.8.: Ποσοστό φτώχειας στην ΕΕ κατά την χρονική περίοδο 1994-2008

Πηγή: Eurostat

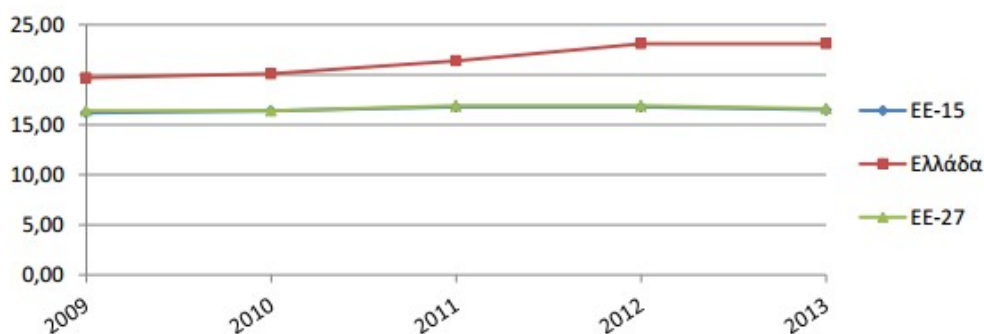
Αναφορικά με τα δεδομένα μετά κρίσης, φαίνεται πως οι Leventi et al. (2010), σε ερευνά τους υποστηρίζουν ότι, η εφαρμογή πολιτικών λιτότητας κατά το έτος 2010, οδήγησε στη μείωση του διάμεσου εισοδήματος στην Ελλάδα κατά το ποσοστό του 2,4% και οδήγησε στην αύξηση του επιπέδου ποσοστού φτώχειας κατά 2,7 ποσοστιαίες μονάδες, στο 23,1%. Εκτός των άλλων, οι Leventi et al. (2010), διαπίστωσαν ότι εκείνοι που θα πλήττονταν περισσότερο ήταν οι ηλικιωμένοι, οι άνεργοι και τα νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας.

Τα ευρήματα της μελέτης των οι Leventi et al. (2010), επιβεβαιώνονται στο σύνολό τους από πιο πρόσφατα δεδομένα. Χρησιμοποιώντας δεδομένα για το καθαρό εισόδημα βλέπουμε ότι, ενώ υπήρχε μια ελαφρά αύξηση το 2009, τόσο το μέσο όσο και το διάμεσο εισόδημα στην Ελλάδα επιδεινώθηκαν μεταξύ 2010 και 2013 με το πρώτο να μειώνεται από 13.974 ευρώ το 2010 (εισοδήματα του 2009) σε 9.303 ευρώ το 2013 (εισοδήματα του 2012) και το δεύτερο από 11.963 ευρώ το 2010 σε 8.371 ευρώ το 2013 (Κατσίκας κ.α., 2014).

Σύμφωνα με έρευνα των Κατσίκας κ.α., (2014), η αύξηση της φτώχειας γίνεται μεγαλύτερη όταν χρησιμοποιήσουμε διαφορετικά κατώφλια φτώχειας. Για το κατώφλι του 50%, το ποσοστό φτώχειας αυξήθηκε από 12,4% το 2010 σε 16,6% το 2013 και για το κατώφλι του 40% η αύξηση ήταν από 7,3% το 2010 σε 11,1% το 2013, αυξήσεις της τάξης του 33,9% και του 52% αντίστοιχα. Το εύρημα αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον, καθώς υποδεικνύει ότι η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης του πληθυσμού ήταν δραματική, εφόσον οι περισσότεροι από τους νέους φτωχούς εντοπίζονταν κάτω από το κατώφλι του 40%. Πράγματι οι άνθρωποι που βρέθηκαν κάτω από το κατώφλι του 40% αποτελούσαν το 2013 σχεδόν τους μισούς φτωχούς (βάσει του κατωφλιού του 60%), ενώ πριν την κρίση (το 2009) αποτελούσαν περίπου το ένα τρίτο των φτωχών.

Η αύξηση στα ποσοστά φτώχειας στην Ελλάδα από το 2010 έχει οδηγήσει σε μια απόκλιση των επιπέδων φτώχειας της χώρας τόσο από εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 όσο και από το επίπεδο της Ε.Ε. των 27 τα οποία παρουσιάζονται ιδιαίτερα σταθερά κατά τη διάρκεια της κρίσης.

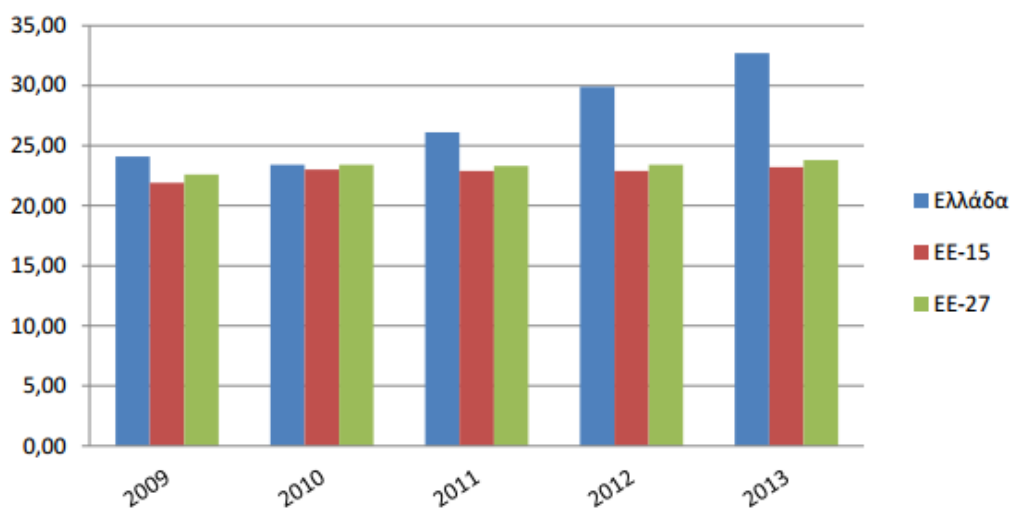
Διάγραμμα 2.9.: Επίπεδα φτώχειας

Πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με έρευνα των Κατσίκας κ.α., (2014), το 2013 η διαφορά μεταξύ του μέσου ποσοστού φτώχειας της Ε.Ε.-15 και της Ε.Ε.- 27 και του ποσοστού φτώχειας της Ελλάδας έφτασε τις 7,5 και τις 7,6 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Αξίζει να σημειωθεί ότι για τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, για τον οποίο υπάρχουν στοιχεία από το 1995, η διαφορά αυτή είναι η μεγαλύτερη που έχει καταγραφεί.

Διάγραμμα 2.10.: Χάσμα φτώχειας

Πηγή: Eurostat

Κεφάλαιο 3^ο: Ο κλάδος των MME

3.1. Ανάλυση του κλάδου

Ο κλάδος των MME -τηλεόραση, ραδιόφωνο, Τύπος- και νέες τεχνολογίες (ή νέα μέσα) -Διαδίκτυο, διαδραστικά πολυμέσα (interactive multimedia), τεχνολογίες ψηφιακής εικόνας, γραφικά με ηλεκτρονικό υπολογιστή-H/Y (computer graphics), κινούμενα σχέδια με H/Y (computer animation), εικονική πραγματικότητα (virtual reality), δίκτυα ευρέος φάσματος, ασύρματες επικοινωνίες, κινητή τηλεφωνία, κ.ά.-, δεν διαχωρίζονται σαφώς με ευκρινή όρια, παρά εισχωρούν πλέον το ένα μέσα στη σφαίρα του άλλου, για να σχηματίσουν ένα νέο, «υβριδικό» επικοινωνιακό περιβάλλον, το οποίο διανύει ακόμη τη νηπιακή του ηλικία (Λέανδρος, 2013).

Τα ηλεκτρονικά βιβλία (e-books) ή η λογοτεχνία στις οθόνες κινητών, η εκτύπωση κατά παραγγελία (print on demand), η ψηφιακή τηλεόραση (digital TV), η διαδραστική τηλεόραση (interactive TV), το κινητό Διαδίκτυο (mobile Internet), η ψηφιακή τέχνη, οι ψηφιοποιημένες πολιτιστικές συλλογές και τα εικονικά μουσεία είναι μερικά παραδείγματα των νέων προϊόντων και υπηρεσιών επικοινωνίας-μάθησης-ψυχαγωγίας (Λέανδρος, 2013). Το φαινόμενο χαρακτηρίζεται από την 'εξαϋλωση' των κλασικών προϊόντων και υπηρεσιών επικοινωνίας, λόγω της ψηφιοποίησης και της ταχύτατης ηλεκτρονικής μεταγωγής δεδομένων (διάχυσης), και από την επονομαζόμενη σύγκλιση των MME, των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής. Δημιουργείται σε διεθνές επίπεδο η βιομηχανία της σύγκλισης και της πρόσβασης, που εκτείνεται σε όλο το επικοινωνιακό φάσμα παροχής υπηρεσιών και προϊόντων πληροφόρησης, μάθησης και ψυχαγωγίας (Παπαθανασόπουλος, 2002).

Εδώ γίνεται αναφορά στον τομέα της ενημέρωσης, του Πολιτισμού και της ψυχαγωγίας λόγω του κύριου θέματος της εργασίας, ενώ, όπως τονίστηκε και στην Εισαγωγή, το φαινόμενο της οικονομίας της σύγκλισης και της πρόσβασης αγγίζει όλες τις σφαίρες της ανθρώπινης ζωής (λειτουργία πολιτικών θεσμών, εμπόριο και οικονομική δραστηριότητα, υγεία, εκπαίδευση κτλ.).

Η αρχική υπερβολική ευφορία που επικράτησε στα τέλη του 20ου αιώνα για το εύρος και την ταχύτητα ενσωμάτωσης των τεχνολογιών σύγκλισης έχει σήμερα μετριαστεί,

χωρίς αυτό να σημαίνει την αμφισβήτηση της σημασίας που έχει σήμερα και προβλέπεται να έχει στο μέλλον η νέα οικονομία του ψηφιακού περιεχομένου, της σύγκλισης και της πρόσβασης. Η ανάγκη μίας νέας τεχνολογικής, οικονομικής και θεσμικής οριοθέτησης αναδύεται επιτακτική. Προκλήσεις και κίνδυνοι συνυπάρχουν και σχηματίζουν ένα περίπλοκο δίκτυο, στο οποίο εμπλέκονται άτομα, κοινωνίες και κυβερνήσεις. Η μελλοντική κατεύθυνση αυτών των τεχνολογικών-επικοινωνιακών εξελίξεων θα εξαρτηθεί από τις επιλογές της κοινωνίας των πολιτών και τις αποφάσεις της πολιτικής διακυβέρνησης (Λέανδρος, 2013).

Για την ενότητα των δύο συνιστωσών της επικοινωνίας, της πληροφορίας και της κοινοποίησής της, καθοριστικός είναι ο ρόλος του αποδέκτη (του «Άλλου») της επικοινωνίας (Παπαθανασόπουλος, 2002). Αυτός θα πρέπει να κατέχει έναν κατάλληλο κώδικα πρόσληψης. Οπότε, όσα μηνύματα γίνονται κατανοητά με βάση αυτό τον κώδικα χαρακτηρίζονται στην επικοινωνιακή διαδικασία ως «πληροφορία» και όσα δεν γίνονται κατανοητά ή παραμορφώνονται θεωρούνται «θόρυβος». Αφού ο κώδικας του κάθε συστήματος καθορίζει τι θα γίνει δεκτό ως επικοινωνία, συμπεραίνεται πως η επικοινωνία αποτελεί μία αυτοαναφορική διαδικασία, δηλαδή στοχεύει πρωτίστως στην αυτοαναπαραγωγή της (Φραγκονικολόπουλος, 2005).

Ως ΜΜΕ ορίζεται κάτι που αποστέλλει επικοινωνιακά περιεχόμενα σε έναν αόριστο αριθμό αποδεκτών, όπως συμβαίνει με τον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, το ραδιοφωνικό και τον τηλεοπτικό σταθμό. Τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν τεχνικά μέσα για τη διάδοση των πληροφοριών που παράγουν. Η μηχανική παραγωγή των προϊόντων τους οδήγησε στην εντελή διαφοροποίηση του συστήματος των ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ έχουν εξελιχθεί «σε έναν ξεχωριστό τομέα στο πλαίσιο της διαδικασίας εντελούς διαφοροποίησης και στη βάση της ‘επινόησης’ των ιδιαίτερων μορφών της τεχνολογίας διάδοσης των πληροφοριών», όπως είναι το βιβλίο, ο Τύπος, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση (Φραγκονικολόπουλος, 2005).

Ως εντελή διαφοροποίηση περιγράφει τη διαδικασία ανάδυσης «ενός ιδιαίτερου τμήματος της κοινωνίας, που το ίδιο πραγματώνει τα χαρακτηριστικά του σχηματισμού του συστήματος, κυρίως την αυτοποιητική αυτοαναπαραγωγή, την αυτοοργάνωση, την προσδιοριστικότητα των δομών και με όλα αυτά το τελεστικό κλείσιμο» (Λέανδρος, 2013). Μέσω της εντελούς διαφοροποίησης τα ΜΜΕ συγκροτούνται ως μία «διπλή πραγματικότητα»: από τη μια το σύστημα των ΜΜΕ

συγκροτείται ως η υλική πραγματικότητα των τεχνολογικών μηχανισμών και από την άλλη ως η πραγματικότητα των ΜΜΕ με την έννοια αυτού που εμφανίζεται ως πραγματικότητα γι' αυτά ή μέσω αυτών για τους άλλους. Ο συγκεκριμένος διανοητής επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στη δεύτερη, την «πραγματική πραγματικότητα» των ΜΜΕ, δηλαδή το σύνολο των επικοινωνιακών διαδικασιών που συμβαίνουν εντός και διαμέσου αυτών.

Τα ΜΜΕ είναι υποχρεωμένα, ως συστήματα που παρατηρούν, να κάνουν διάκριση μεταξύ αυτοαναφοράς και ετεροαναφοράς (οι ερεθισμοί από το συστημικό περιβάλλον), δηλαδή δεν μπορούν να θεωρήσουν τον εαυτό τους σαν να αποτελεί την αλήθεια. Οπότε, «πρέπει να κατασκευάσουν πραγματικότητα, και μάλιστα μια άλλη πραγματικότητα, διαφορετική από τη δική τους». Ως σύστημα τα ΜΜΕ λειτουργούν, ακόμη και στο γνωστικό προγραμματικό τους τομέα, στη βάση του δυαδικού κώδικα πληροφορία/μη πληροφορία και όχι αληθές/μη αληθές (όπως θα ίσχυε, λόγω χάρη, στην επιστήμη). Σημαντικό για τα ΜΜΕ δεν είναι η «αλήθεια», αλλά ο τρόπος και τα κριτήρια που επιλέγουν τις πληροφορίες από το «πληροφοριακό τσουνάμι» που βρίσκεται στη διάθεσή τους (Παπαθανασόπουλος, 2002). Η «επιλεκτικότητα» των ΜΜΕ είναι το ζήτημα που πρέπει να μας απασχολεί. Μάλιστα, δεν υφίσταται κανένα παράδοξο στην απόδοση πληροφοριακού χαρακτήρα ακόμη και στη μη πληροφορία, καθώς η κωδική αξία «πληροφορία» κατανέμεται στους τομείς του προγράμματος των ΜΜΕ (ειδήσεις/ρεπορτάζ, ψυχαγωγία, διαφήμιση κ.λπ.), που κρατούν και χρησιμοποιούν ό,τι διαθέτει πληροφοριακή αξία για το σύστημα (Λεάνδρος, 2013).

Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται ο ρόλος των ΜΜΕ με την παραγωγή «ιδιοαξιών» στον καθορισμό της λήθης και της ενθύμησης των γεγονότων και στη διαμόρφωση της κοινωνικής μνήμης, ως τρέχουσας διαδικασίας διάκρισης μεταξύ λήθης και ενθύμησης: «Οι επικοινωνιακές δυνατότητες που καθίστανται διαθέσιμες εμποτίζονται διαρκώς εκ νέου με την επαναχρησιμοποίηση των απαιτούμενων νοητικών ενοτήτων» και διαμέσου της σήμανσης του ευρέως διαδεδομένου παρεμποδίζεται η λήθη. Ο συνεχής «επανεμποτισμός» με πληροφορίες συνδέεται ταυτόχρονα με μαθησιακές διαδικασίες (Φραγκονικολόπουλος, 2005). Ό,τι έρχεται στη μνήμη δεν ανήκει αναγκαστικά στο παρελθόν, μπορεί επίσης να βιωθεί ως «νέο», καθώς χρησιμοποιείται μόνο για τον τρέχοντα έλεγχο της συνεκτικότητας της επικοινωνίας. Χωρίς τη μνήμη δεν θα μπορούσε να εμφανισθεί τίποτα ως

νέο=αποκλίνον και χωρίς την εμπειρία της απόκλισης δεν θα μπορούσε να σχηματισθεί καμία μνήμη (Παπαθανασόπουλος, 2002).

Τα ΜΜΕ δεν αποτελούν μέσα με την έννοια ότι μεταβιβάζουν πληροφορίες από εκείνους που γνωρίζουν σε αυτούς που δεν γνωρίζουν, παρά αποτελούν μέσα στο βαθμό που παρέχουν υπόβαθρο γνώσης και κάθε φορά το μεταγράφουν, ώστε να μπορεί να το χρησιμοποιήσει κανείς ως αφετηρία το πλαίσιο της επικοινωνίας. Η κοινωνική λειτουργία των ΜΜΕ δεν βρίσκεται στο σύνολο των εφήμερων, συνεχώς επικαιροποιημένων πληροφοριών, αλλά στη μνήμη που δημιουργείται μέσα από αυτά.

Οι τρεις κύριοι πυλώνες του μεντιακού συστήματος, οι ειδήσεις/ρεπορτάζ, η ψυχαγωγία και η διαφήμιση είναι πολύ διαφορετικοί μεταξύ τους, αλλά συγκλίνουν στην ικανότητά τους να δημιουργούν τις προϋποθέσεις για περαιτέρω επικοινωνία. Τα ΜΜΕ παρέχουν ένα τεράστιο μεν, περιορισμένο πεδίο δυνατοτήτων δε, από το οποίο «η επικοινωνία μπορεί να επιλέξει μορφές, επικεντρωνόμενη πρόσκαιρα σε ορισμένα περιεχόμενα». Σε αυτό τον τομέα είναι εντελώς διαφορετική η συμβολή των ειδήσεων/ρεπορτάζ, της ψυχαγωγίας και της διαφήμισης (Λεάνδρος, 2013).

Στο πλαίσιο του λειτουργικού-κονστрукτιβιστικού μοντέλου του Luhmann, με τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας της λειτουργίας των ΜΜΕ συνδέονται δύο συνδεδεμένες έννοιες, η έννοια της δημιουργίας ερεθισμών/διέγερσης και η έννοια της προσοχής, έννοιες που αποκτούν ιδιαίτερη σημασία στο ευρύτερο, υπό διαμόρφωση ακόμη, παγκοσμιοποιημένο επικοινωνιακό πεδίο (ψηφιοποίηση, δικτύωση και σύγκλιση) και στην ακόμη ευρύτερη άυλη και δικτυακή οικονομία της πρόσβασης.

Τα ΜΜΕ -ας μην ξεχνάμε και την οικονομική διάσταση, καθώς αποτελούν κυρίως ιδιωτικές βιομηχανίες κερδοσκοπικού χαρακτήρα-, ενδιαφέρονται συνεχώς για το καινούργιο και επιδιώκουν τον εντυπωσιασμό, τη διέγερση, την έκπληξη των ακροατών/θεατών. Κύρια επιδίωξη των ΜΜΕ είναι η προσέλκυση και η διατήρηση-αιχμαλώτιση της ανθρώπινης προσοχής (Παπαθανασόπουλος, 2002). Η γνωστή πραγματικότητα που κατασκευάζουν τα ΜΜΕ ως κοινό υπόβαθρο πραγματικότητας για την επικοινωνία, έχει έναν ιδιαίτερα ρευστό χαρακτήρα, εξαιτίας των μηχανισμών συγκέντρωσης και παρουσίασης πληροφοριών. Το υπόβαθρο αυτής της

κατασκευασμένης πραγματικότητας δεν είναι μία σφαιρική, συνεκτική και αρμονική «κοσμοεικόνα», καθώς η σύγκρουση, το αβέβαιο ή η απόκλιση από το κανονικό είναι τα συστατικά της στοιχεία, επειδή αυτά ακριβώς προκαλούν την ανθρώπινη προσοχή .

Τα παραδοσιακά ΜΜΕ (βιβλία, Τύπος) συμβάδισαν με την εξέλιξη της νεωτερικότητας, διαδραματίζοντας ένα συγκεκριμένο ρόλο στην κοινωνία, τον πολιτισμό, τη ‘δημόσια σφαίρα’ και την οικονομική αγορά. Κυριαρχούσε ακόμη η υλική φύση των προσφερόμενων αγαθών/υπηρεσιών και η λογική της ιδιοκτησίας (αγοραπωλησίας). Η εποχή της ακμής τους έχει πλέον περάσει. Στη σύγχρονη μετανεωτερική εποχή, με τη βοήθεια των τεχνολογικών επιτευγμάτων, τα αγαθά και οι υπηρεσίες ‘εξαϋλώνονται’ μέσω της ψηφιοποίησης και της ταχύτατης ηλεκτρονικής διάχυσης/διακίνησης (ηλεκτρονικά ΜΜΕ), ενώ τις σχέσεις ιδιοκτησίας αντικαθιστά η λογική της πρόσβασης με τη μορφή των χρονικά περιορισμένων μισθώσεων/αδειών χρήσης, όπως αναλύθηκε στην Εισαγωγή (Φραγκονικολόπουλος, 2005). Η παραδοσιακή, γεωπολιτικά οριοθετημένη δημόσια σφαίρα δεν υπάρχει πλέον. Ο σημερινός άυλος κόσμος απελευθερώνεται ολοένα περισσότερο από χωροχρονικούς προσδιορισμούς, συμπεριλαμβανομένου του μεντιακού συστήματος (Παπαθανασόπουλος, 2002).

Η κατάσταση έχει αλλάξει ριζικά. Η δημόσια ζωή σήμερα δεν κυριαρχείται από ολιγάριθμους φορείς συμφερόντων και οργανώσεις, όπως και από τις συνοδευτικές κοσμοθεωρήσεις τους. Στην εποχή της μαζικής δημοκρατίας την ενιαία και συνεκτική δημόσια σφαίρα των κοινωνικών ομάδων έχει αντικαταστήσει μία πληθώρα από επιμέρους, μικρότερες και συνεχώς μεταβαλλόμενες δημόσιες σφαίρες. Οι αλλαγές αντικατοπτρίζονται και στο σύστημα των ηλεκτρονικών ΜΜΕ: Σε επίπεδο περιεχομένου άρθρων και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, προβάλλονται το αποκλίνον, το παράξενο και το φανταστικό στη βιομηχανία της διασκέδασης, ενώ και σε επίπεδο κατηγορίας και μορφής άρθρων και εκπομπών παρουσιάζεται μία έντονη μετατόπιση από την ενημέρωση στην ψυχαγωγία (Παπαθανασόπουλος, 2002). Σύγχρονοι ερευνητές, όπως ο Lance Bennett, εξηγούν πώς οι ειδήσεις των σύγχρονων ΜΜΕ έχουν γίνει μία ακόμη μορφή ψυχαγωγίας, όπως τα υπόλοιπα ψυχαγωγικά προγράμματα, στα οποία διαπλέκονται αδιάκριτα η (πολιτική) πραγματικότητα και η

μυθοπλασία. Οι ειδήσεις αποτελούν ακριβέστερα μίγμα πληροφόρησης και ψυχαγωγίας, όπως δηλώνεται με τον όρο infotainment.

Επίσης, τη θέση της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης με μια «οικουμενική φιλοσοφία του προγράμματος» έχουν πάρει διάφοροι εμπορικοί (ή ιδιωτικοί) ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί που προσπαθούν να ανταποκριθούν στον αυξανόμενο επιμερισμό και την ποικιλία των προτύπων χρήσης των θεατών/ακροατών με διαφορετικές δομές οργάνωσης και νέα προγράμματα και μορφές προγραμμάτων (Λέανδρος, 2013). Οι νέοι 'φύλακες των πυλών' στις συντάξεις των ΜΜΕ επιλέγουν τα θέματα που θα προβληθούν και ξαφνικά δημιουργούν μία πρόσκαιρη δημόσια σφαίρα και μια κοινή πραγματικότητα σε παγκόσμιο επίπεδο ή τοπικά (λ.χ. ο πόλεμος στο Ιράκ, η κρίση στο Κοσσυφοπέδιο, η ανεργία και η κρίση του κοινωνικού συστήματος, η εξάπλωση της ίωσης των πτηνών), ενώ άλλα θέματα αναδύονται ξαφνικά αποσπώντας εντελώς πρόσκαιρα την προσοχή μας, χωρίς να τη διατηρούν για να σχηματισθεί μία δημόσια σφαίρα' πολύ σύντομα εξαφανίζονται και αντικαθίστανται από νέες 'ειδήσεις'.

3.2. Στρατηγική των επιχειρήσεων του κλάδου

Στην περιγραφή της λειτουργίας του συστήματος των σύγχρονων ΜΜΕ εντός του παγκόσμιου, ψηφιακού και δικτυωμένου κόσμου της πρόσβασης και της προσοχής, διαφαίνονται οι προκλήσεις και οι απειλές ή προβλήματα που γεννώνται ή εντείνονται εξαιτίας των εξελισσόμενων ραγδαίων και ριζικών μεταβολών. Ακολουθεί μία σφαιρική καταγραφή αυτών των προκλήσεων στο υπό διαμόρφωση επικοινωνιακό περιβάλλον τόσο για τον άνθρωπο όσο και για τα υπόλοιπα κοινωνικά συστήματα που βρίσκονται σε σχέση αλληλεπίδρασης μαζί του (Παπαθανασόπουλος, 2002).

Ας ξεκινήσουμε από το βασικό χαρακτηριστικό της επικοινωνίας στο σύγχρονο κόσμο, αυτό της παγκόσμιας εξάπλωσης. Τα μηνύματα αποστέλλονται σε μεγάλες αποστάσεις και με μεγάλη ευκολία, διευκολύνοντας και διευρύνοντας την ανθρώπινη επικοινωνία. Η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών τεχνολογιών και μέσω οδήγησε στην αποδέσμευση του χώρου από το χρόνο. Η αναδιάταξη του χώρου και του χρόνου εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σύνολο διαδικασιών στο σύγχρονο κόσμο που ορίζονται

ως παγκοσμιοποίηση, με την έννοια της αυξανόμενης διασύνδεσης διαφόρων περιοχών του κόσμου και ανάδειξης περίπλοκων μορφών αλληλόδρασης και αλληλεξάρτησης.

Η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας ξεκίνησε ως διαδικασία κατά το 19ο αιώνα, χάρη στην ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών που κατέστησαν δυνατή την απεμπλοκή της επικοινωνίας από τη φυσική μετακίνηση και ως τις αρχές του 20ου αιώνα προχώρησε η ανάπτυξη των υποθαλάσσιων καλωδιακών συστημάτων, η δράση των διεθνών πρακτορείων ειδήσεων και ο σχηματισμός διεθνών οργανισμών για την ανακατανομή του ηλεκτρομαγνητικού φάσματος (Λέανδρος, 2013).

Η παγκόσμια χωροχρονική απελευθέρωση ανοίγει τεράστιες επικοινωνιακές δυνατότητες, αλλά προκαλεί και προβλήματα, όπως αυτό της χρηστής διακυβέρνησης των νέων μέσων και τεχνολογιών, της ασφάλειας (λ.χ. cybersecurity, cybercrime), της πληθώρας άχρηστων και αδόμητων πληροφοριακών μονάδων και της άνισης πρόσβασης και του αποκλεισμού ενός μεγάλου τμήματος του αναπτυσσόμενου πληθυσμού της γης από τα νέα μέσα («ψηφιακός διχασμός ή χάσμα») και συνεπώς από την επικοινωνία.

Σημαντικό φαινόμενο στο παγκόσμιο επικοινωνιακό πεδίο, σε επίπεδο οικονομικής ισχύος είναι η τάση συγκέντρωσης, η οποία βασίζεται γενικά στην εξωτερική ανάπτυξη (συγχωνεύσεις και αγορά μετοχών) και την κάθετη ενσωμάτωση. Αυτή η αυξανόμενη συγκέντρωση -η οποία εμφανίζεται ακόμη και με το σχηματισμό ολιγοπωλίων και μονοπωλίων- σε ένα περιβάλλον υπερβολικής αφθονίας που προκαλεί σύγχυση στους καταναλωτές/θεατές/αναγνώστες οφείλεται στην ανάγκη τεράστιων επενδύσεων και οδηγεί στην εδραίωση τεράστιων και πανίσχυρων φυλάκων των πυλών (gatekeepers) των επικοινωνιακών δικτύων διανομής στην οικονομία της πρόσβασης (λ.χ. δικτυακές πύλες/portals, πλατφόρμες συνδρομητικής τηλεόρασης). Στο υβριδικό επικοινωνιακό περιβάλλον διεξάγονται, σε οικονομικό επίπεδο, άγριοι πόλεμοι μεταξύ δραστών από το χώρο της πληροφορικής, των τηλεπικοινωνιών και των ΜΜΕ για τη μελλοντική άσκηση εξουσίας πάνω στον Πολιτισμό και την Πληροφορία και τη νέα κοινωνικοπολιτιστική και πολιτική ισορροπία δυνάμεων (Λέανδρος, 2013).

Χάρη στην ψηφιοποίηση εξαϋλώνονται τα επικοινωνιακά αγαθά και οι υπηρεσίες και καθίσταται δυνατή η χωροχρονική απεμπλοκή τους. Με την καθολική μετατροπή των πληροφοριών και των καναλιών σε ψηφιακά εξαφανίζονται οι διαφορές ανάμεσα στα διάφορα μέσα, δηλαδή εξελίσσεται η σύγκλιση. Ήχος και εικόνα, φωνή και κείμενο υφίστανται μόνο ως επιφανειακά φαινόμενα που στους καταναλωτές καταλήγουν με τον όρο interface (περιβάλλον διεπαφής) Όπως παρατηρεί ο πρόεδρος της Microsoft Bill Gates, -γνωστός για τη μονοπωλιακή πολιτική που ακολουθεί στο χώρο των ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών-, είναι δύσκολο να προβλέψουμε, λόγω των συνεχών καινοτομιών, πού θα μας οδηγήσει η ψηφιακή επανάσταση ακόμη και στο κοντινό μέλλον: δωρεάν τηλεφωνικές κλήσεις μέσω Διαδικτύου, τηλεόραση στο κινητό τηλέφωνο ή παιχνίδια στο Διαδίκτυο. Τονίζει πως η ψηφιοποίηση «προελαύνει σε όλα τα μέτωπα», με χαρακτηριστικό παράδειγμα την τηλεόραση, η οποία έχει μεταμορφωθεί σε ένα ψηφιακό, όχι πια αποκλειστικά επίγειο, μέσο και η οποία αποκτά τη δυνατότητα να προσφέρει καλύτερη ποιότητα και μεγαλύτερη ποσότητα περιεχομένου, διαμορφωμένο από τον καθένα μας σύμφωνα με τις προσωπικές προτιμήσεις (Παπαθανασόπουλος, 2002).

Η δικτύωση των ΜΜΕ προχωράει ραγδαία. Όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο γερμανός φιλόσοφος Jürgen Habermas, «η μετάβαση της επικοινωνίας από το βιβλίο και τον Τύπο στην τηλεόραση και το Ίντερνετ προκάλεσε μian απρόβλεπτη επέκταση της σφαίρας των ΜΜΕ και μian εξαιρετική πυκνωση των δικτύων επικοινωνίας»⁵¹. Η βιομηχανία της σύγκλισης αναδύεται ήδη. Στο μέλλον, οι άνθρωποι θα είναι συνδεδεμένοι με ένα κανάλι πληροφοριών κατάλληλο για όλα τα μέσα, όταν στο σπίτι μας θα μπουν μέσω δικτύων οπτικών ινών ταινίες, μουσικές, κείμενα και συζητήσεις, όταν θα συγχωνευθούν τα διακριτά ακόμη μέσα της τηλεόρασης, του ραδιοφώνου, του τηλεφώνου και του ταχυδρομείου, όταν «θα τυποποιηθούν με βάση τις συχνότητες μετάδοσης δεδομένων και τον ψηφιακό τους μορφότυπο» (Λεάνδρος, 2013).

Η ολοκληρωτική ψηφιακή συγχώνευση των μέσων ίσως να αναιρέσει την ίδια την έννοια του μέσου. Αυτό που κυοφορείται στις μέρες μας είναι ένα νέο παγκόσμιο σύστημα επικοινωνίας -και πολιτισμού, αν συμπεριλάβουμε όλες τις πολιτιστικές βιομηχανίες (βιβλία, δίσκοι, κινηματογράφο, βιντεοπαιχνίδια κ.ά.)-, τουλάχιστον στις ανεπτυγμένες χώρες, το οποίο σχηματίζεται από παλαιά και νέα στοιχεία.

Σήμερα δεν υπάρχει μία κοινή δημόσια σφαίρα για τους χρήστες των επικοινωνιακών μέσων, που τη σχηματίζουν συγκεκριμένοι φορείς και οργανώσεις με βάση κοινές ανάγκες και αιτήματα, αλλά παρατηρείται ο κατακερματισμός σε «περιφερειακές» δημόσιες σφαίρες που διαμορφώνονται από ομάδες χρηστών. Η παραγωγή προσοχής από τα μέσα καθορίζει τη σημασία των θεμάτων, των προϊόντων, κ.λπ. Πολλές μικρές δημόσιες σφαίρες αναδύονται άναρχα και πρόσκαιρα και στη συνέχεια μεταβάλλονται ή εξαφανίζονται το ίδιο γρήγορα όπως εμφανίστηκαν.

Παρατηρείται ένα ρευστό και θολό «δημόσιο» τοπίο, όπου η άσκηση πολιτικής και η λειτουργία της δημοκρατίας αλλάζουν ριζικά εμφάνιση και περιεχόμενο, συνδεδεμένα στενά με το σύστημα των ΜΜΕ και το βασικό σκοπό του, τη διέγερση και τη διατήρηση της προσοχής. Τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ όχι μόνο διαμεσολαβούν μεταξύ κοινού και πολιτικών, παρά έχουν γίνει τα «πραγματικό φόρα της πολιτικής» η αυτοπροβολή των κομμάτων από τα ΜΜΕ και η παρουσίαση των θεμάτων που επιθυμούν στα μέσα πρέπει να πραγματοποιούνται με ελκυστικό-ψυχαγωγικό τρόπο, ώστε να διεγείρεται και να διατηρείται η προσοχή του κοινού. Τα ΜΜΕ συνιστούν τα φόρα, όπου παράγεται συνεχώς και συντηρείται η δημοσιότητα (το image) πολιτικών προσώπων και θεσμών (Λέανδρος, 2013). Οι πολιτικοί σήμερα προσπαθούν να προσαρμοσθούν στις ανάγκες της μεντιακής λειτουργίας, χρησιμοποιώντας τεχνικές επαγγελματιών (image-makers, σύμβουλοι δημοσίων σχέσεων, επικοινωνιολόγοι κ.ά.), ώστε να εξασφαλίσουν 'ηλεγένεια' και υψηλά ποσοστά τηλεθέασης.

Η διάσπαση της δημόσιας σφαίρας και η σχέση ΜΜΕ-πολιτικής συνδέεται με τη δυσλειτουργία της δημοκρατίας, ακόμη και υπό τη συστημική θεώρηση, καθώς δεν αναπτύσσεται πλέον το «κοινωνικό κεφάλαιο» όπως στην παραδοσιακή δημόσια σφαίρα με τις σχέσεις και τα δίκτυα σχέσεων των ατόμων, με αρνητικές συνέπειες για την παραγωγή της ποικιλομορφίας και της «κοινής γνώσης» στην κοινωνία⁵. Τα συστήματα επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν ('δομική σύζευξη' κατά Luhmann)' στην περίπτωση αυτή, το μεντιακό σύστημα με αυτά της πολιτικής, της οικονομίας και της ατομικής συνείδησης (Λέανδρος, 2013).

Ως προς το ρόλο του κράτους, είναι κοινή η παραδοχή κατάργησης των γεωγραφικών συνόρων στην επικοινωνία χάρη στα ηλεκτρονικά ΜΜΕ. Σε όλο τον κόσμο προχωράει με ταχύ ρυθμό η διαδικασία απορρύθμισης (deregulation), που σηματοδοτεί από τη μια τη μείωση του ρόλου του κράτους και του δημόσιου

αγαθού/υπηρεσίας και από την άλλη την αύξηση του προσανατολισμού προς τις ρυθμίσεις της αγοράς. Η κρατική δράση και ρύθμιση αποκτούν πλέον δευτερεύοντα ρόλο, συμπληρωματικό της οικονομίας της αγοράς και της δυναμικής που τη διέπει. Η προϊούσα εμπορευματοποίηση όλων των πολιτιστικών βιομηχανιών επηρεάζει ιδιαίτερα τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ. Η απορρύθμιση συνιστά καταλυτικό φαινόμενο στο τηλεοπτικό πεδίο και στη σχέση τηλεόρασης-Πολιτισμού, όπως θα φανεί στη συνέχεια της εργασίας.

Καθημερινά αποδεικνύεται πως οι παραδοσιακές θεσμικές ρυθμίσεις για τη λειτουργία των ΜΜΕ δεν επαρκούν πλέον για το ραγδαία μεταβαλλόμενο, δικτυωμένο και συγκλίνον επικοινωνιακό πεδίο. Με συστημικούς όρους, θα λέγαμε πως δημιουργείται σήμερα η αναγκαιότητα αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ της (δημόσιας) ρύθμισης και της (ιδιωτικής) αυτορρύθμισης (Παπαθανασόπουλος, 2002). Γενικά στην οικονομία της πρόσβασης και της δικτύωσης, το κράτος καλείται να ενισχύσει το οργανωσιακό δίκτυο με παρεμβάσεις υπέρ των δραστήριων και δυναμικών μελών του και όχι να εφαρμόσει μία στείρα, αυστηρή πολιτική κατασταλτικού χαρακτήρα. Η λύση βρίσκεται, σύμφωνα με πολλούς μελετητές, στην ανάπτυξη ενός ευέλικτου μοντέλου ετερορρύθμισης και αυτορρύθμισης.

Η διάλυση των ορίων μεταξύ ραδιοτηλεόρασης και τηλεπικοινωνιών σε τεχνολογικό επίπεδο (σύγκλιση), η σύνδεση ατομικής και μαζικής επικοινωνίας σε οικονομικό επίπεδο και η αλλαγή της θέσης της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης (απορρύθμιση) σηματοδοτούν τη διασάλευση των σταθερών ορίων, πάνω στα οποία στηρίζονταν οι θεμελιώδεις νομικές διακρίσεις του μεντιακού συστήματος.

Για την αντιμετώπιση της νομοθετικής πρόκλησης, ιδίως για τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ, προκρίνεται από τους συστημικούς παρατηρητές η ανάπτυξη μηχανισμών αυτοπαρατήρησης, αυτοδιόρθωσης και αυτοαναθεώρησης. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις για το παραδοσιακό δυαδικό ραδιοτηλεοπτικό σύστημα (δημόσιοι-ιδιωτικοί σταθμοί) που επικράτησε τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια είναι αναχρονιστικές, καθώς αδυνατούν να συμβαδίσουν με τις νέες ευέλικτες δομές της αυτοοργάνωσης. Συνεπώς, σύμφωνα με πολλούς παρατηρητές του διεθνούς μεντιακού συστήματος, χρειάζεται η κατασκευή ενός νέου κανονιστικού μοντέλου, που θα περιλαμβάνει τη δικαϊκή ρύθμιση των νέων μέσων και υπηρεσιών και τους κατάλληλους για το υπό διαμόρφωση επικοινωνιακό περιβάλλον διορθωτικούς μηχανισμούς.

3.2.1. Ανάλυση ανταγωνισμού

Η αντιπαλότητα μεταξύ των υφιστάμενων επιχειρήσεων για να καταλάβουν καλές θέσεις στην αγορά εκδηλώνεται με τον ανταγωνισμό τιμής, την εισαγωγή νέων προϊόντων τις διαφημιστικές αναμετρήσεις ανάμεσά τους κ.α. Ο έντονος ανταγωνισμός συνδέεται με την παρουσία των παρακάτω παραγόντων:

- Οι ανταγωνιστές είναι πολυάριθμοι ή σχεδόν ισοδύναμοι από πλευράς μεγέθους και δύναμης
- Η ανάπτυξη της βιομηχανίας είναι αργή και προκαλεί αγώνες ανάμεσα στους ανταγωνιστές προκειμένου να κατακτήσουν μερίδιο αγοράς
- Το προϊόν στερείται διαφοροποίησης ή κόστους αλλαγής
- Τα πάγια κόστη είναι υψηλά και το προϊόν είναι αλλοιώσιμο, παράγοντες που ωθούν στην μείωση των τιμών
- Η δυναμικότητα αυξάνεται με υψηλούς ρυθμούς
- Τα εμπόδια εξόδου είναι υψηλά
- Οι ανταγωνιστές διαφέρουν μεταξύ τους σε επίπεδο στρατηγικών. Έχουν διαφορετικές ιδέες σχετικά με το πώς πρέπει να ανταγωνίζονται (Μπουτσούκη,2010).

3.2.2. Ένταση ανταγωνισμού

Ο βαθμός του ανταγωνισμού ή η ένταση του ανταγωνισμού (competitive rivalry or intensity of competition), πέρα από την επιρροή που δέχεται από τις πέντε γενικές δυνάμεις του μοντέλου του Porter, επηρεάζεται συγκεκριμένα και καθορίζεται από τους εξής παράγοντες:

- Δομή βιομηχανίας. Σε αγορές που υπάρχουν πολλοί ανταγωνιστές, αρκεί ένας από αυτούς να προβεί σε κάποια ενέργεια επιδιώκοντας βελτίωση της θέσης του,

ώστε να συμπαράσχει την αντίδραση των πολλών ανταγωνιστών και να προκύψει έτσι υψηλότερη ένταση ανταγωνισμού.

- Δυνατότητα ευκαιριών. Μια υποσχόμενη αγορά είναι πιθανότερο να προσελκύσει περισσότερες επιχειρήσεις που επιδιώκουν την εκμετάλλευση των ευκαιριών.
- Δυνατότητα τεχνολογικών καινοτομιών. Στις βιομηχανίες όπου οι τεχνολογικές καινοτομίες είναι συχνές, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να τις εκμεταλλευτούν με κάθε μέσο.
- Εμπόδια εξόδου. Τα εμπόδια εξόδου αποθαρρύνουν πολλές ανταγωνιστικές μεταξύ τους επιχειρήσεις να εγκαταλείψουν την βιομηχανία.
- Ευκολία εισόδου. Όταν οι αγορές είναι σχετικά εύκολα προσβάσιμες, οι ανταγωνιστές είναι πολλοί και μάλιστα κάποιοι από αυτούς είναι οριακοί.
- Οικονομίες κλίμακας. Αυτές οδηγούν στην επιθετικότερη προσπάθεια της επιχείρησης να κατακτήσει μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς, αυξάνοντας κατά συνέπεια την πίεση που ασκείται στις άλλες επιχειρήσεις - ανταγωνιστές της.
- Οικονομικό κλίμα. Ο ανταγωνισμός είναι γενικά άστατος και μεγάλος σε περιπτώσεις συνθηκών οικονομικής ύφεσης και αργής ανάπτυξης.
- Ομοιογένεια της αγοράς. Όταν η συγκεκριμένη αγορά είναι ομοιογενής, η ένταση ανταγωνισμού που την χαρακτηρίζει είναι πολύ υψηλότερη από ό,τι θα ήταν σε μια αγορά τμηματοποιημένη.
- Πληθώρα επιχειρήσεων. Σε μια βιομηχανία με αρκετές επιχειρήσεις/ ανταγωνιστές, ο ανταγωνισμός εντείνεται με την είσοδο νέων ανταγωνιστών, οι οποίοι φέρνουν μαζί τους τις ιδιαίτερες επιχειρησιακές κουλτούρες.
- Προσήλωση στην βιομηχανία. Όταν μια επιχείρηση είναι εντελώς προσηλωμένη σε μια συγκεκριμένη βιομηχανία είναι διατεθειμένη να κάνει τα πάντα προκειμένου να παραμείνει σε αυτήν.

➤ Φύση του προϊόντος. Στις αγορές, όπου οι πελάτες αντιλαμβάνονται πως τα ανταγωνιστικά μεταξύ τους προϊόντα είναι παρόμοια, οι επιχειρήσεις- ανταγωνιστές ωθούνται σε ανταγωνισμό με βάση κυρίως την τιμή.

Η ένταση του ανταγωνισμού λοιπόν επηρεάζεται από τους παραπάνω παράγοντες. Συνήθως η ένταση ξεκινά από κάποια επιχείρηση, που προσπαθεί να κατακτήσει μια επιθυμητή θέση, εφαρμόζοντας κάποιες κατάλληλες στρατηγικές. Αυτό που εμφανίζεται ως θετικό για μια επιχείρηση μπορεί να είναι επιζήμιο για ανταγωνιστικές της με αποτέλεσμα οι τελευταίες να εφαρμόζουν «αντι-στρατηγικές» προκειμένου να προστατέψουν τα δικά τους συμφέροντα (Σιώμκος, 1999).

3.4. Οικονομικά στοιχεία

Η διαχρονική σύγκριση των επιχειρήσεων πολλές φορές δεν είναι εφικτή καθώς ο κλάδος χαρακτηρίζεται από μεγάλη θνησιμότητα ή μπορεί να υπάρξουν πολλές νεοϊδρυθείσες εταιρίες σε μια οικονομική χρήση. Παράλληλα οι περισσότερες εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης δραστηριοποιούνται σε περισσότερα από ένα μέσα χωρίς να υπάρχει διάκριση των εσόδων τους κατά δραστηριότητα με αποτέλεσμα το έργο των αναλυτών και η διαμόρφωση των αποτελεσμάτων να γίνεται με δυσκολία και πολλές φορές χωρίς αξιοπιστία. Τέλος η αναλύσεις περιλαμβάνουν τα έσοδα συγκεντρωτικά. Δεν διαχωρίζονται δηλαδή οι πηγές των εσόδων, πράγμα που σημαίνει πως δεν γίνεται ξεκάθαρο τι προέρχεται από την διαφήμιση ή τις πωλήσεις. (Δαγκαλίδης, 2009).

Όσο αφορά τον υπό-κλάδο των εφημερίδων και περιοδικών είναι έντονη η αρνητική πορεία κατά την διάρκεια των χρόνων. Η Γενική ρευστότητα του κλάδου παρουσιάζει πτωτική πορεία. Το ίδιο συμβαίνει και με την αποδοτικότητα των Ιδίων κεφαλαίων καθώς επίσης αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός της αύξησης του ποσοστού των ζημιολόγων εταιριών.

3.5. SWOT analysis

Παρακάτω θα παρουσιάσουμε πιο συγκεκριμένα τα δυνατά σημεία, τις αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τις απειλές αναφερόμενοι στον κλάδο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

➤ **Δυνατά Σημεία**

Ορισμένα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έχουν σημαντική παρουσία στο internet, με μεγάλα διαδικτυακά ποσοστά και αυξημένο αριθμό διαφημίσεων. Άλλα έχουν ένα έμπειρο και παθιασμένο προσωπικό, κατέχουν μια μεγάλη βάση δεδομένων/ επαφών και τέλος έχουν ένα βιώσιμο οικονομικό μοντέλο λειτουργίας.

Αν αναφερθούμε συγκεκριμένα στον κλάδο της έντυπης ενημέρωσης τότε ως δυνατά σημεία θεωρούνται:

- Ο υψηλός βαθμός κάλυψης της αγοράς
- Ο υψηλός βαθμός ευελιξίας
- Η αύξηση των εσόδων εξαρτάται και είναι ανάλογη της αύξησης των διαφημίσεων
- Τα προϊόντα του κλάδου αυτού είναι ανακυκλώσιμα που σημαίνει ότι η ανακύκλωση συμβάλλει μακροπρόθεσμα στην μείωση των τιμών των προϊόντων καθώς δεν απαιτείται εκ νέου παραγωγή πρώτης ύλης
- Η προσφορά των έντυπων υλικών (ένθετες προσφορές) αυξάνει την ζήτηση τους από μόνη της

Όσον αφορά το κλάδο της διαφήμισης εκεί ως δυνατά σημεία θεωρούνται:

- Η παρουσία πολυεθνικών εταιριών που έχει ως αποτέλεσμα την μεταφορά τεχνογνωσίας
- Η υψηλή κερδοφορία κάποιων κλάδων όπως είναι οι τηλεπικοινωνίες, οι αντιπροσωπείες αυτοκινήτων και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα

- Η διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων των μεγαλύτερων εταιριών του κλάδου και
- Τα υψηλά περιθώρια αποδοτικότητας των Ιδίων Κεφαλαίων (Εθνικό Παρατηρητήριο, 2007).

Σύμφωνα με το Εθνικό Παρατηρητήριο ως αδυναμίες στο χώρο των ΜΜΕ αναφέρονται τα παρακάτω:

ορισμένα μέσα ενημέρωσης αναπαράγοντας ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες θέτουν υπό αμφισβήτηση το κύρος και κατ' επέκταση την βιωσιμότητά τους, παρουσιάζουν υψηλό ποσοστό εναλλαγής προσωπικού δημιουργώντας προβλήματα στην εύρυθμη λειτουργία τους ενώ πεπαλαιωμένο λογισμικό και εξοπλισμός υποβαθμίζουν την ποιότητα του τελικού προϊόντος που φθάνει τελικά στο κοινό.

Αναφερόμενοι στον κλάδο των έντυπων μέσων ως αδυναμίες ορίζονται:

- Το εξειδικευμένο προσωπικό που απαιτείται
- Η σύντομη διάρκεια ζωής του προϊόντος και
- Η ένταση κυκλοφορίας

Όσον αφορά τον κλάδο της διαφήμισης ως αδυναμίες ορίζονται:

- Το προβληματικό και πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο
- Το υψηλό διαφημιστικό κόστος λόγω των επιβαρύνσεων από φόρους και τέλη
- Η αυξημένη παράνομη διαφήμιση με πινακίδες η οποία βλάπτει την εικόνα της υπαίθριας διαφήμισης
- Η απαγόρευση διαφήμισης προϊόντων που θεωρούνται πολύ δημοφιλή όπως ο καπνός καθώς και η εκτεταμένη χρήση εξωτερικών κεφαλαίων και οι πολύ υψηλοί δείκτες Leverage (Εθνικό Παρατηρητήριο, 2007).

Ευκαιρίες

Ορισμένα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης μπορούν να στοχεύουν σε μια σχετικά μεγάλη αγορά, να παρέχουν σεμινάρια κατάρτισης, να αυξάνουν την παροχή

τοπικών / εθνικών ειδήσεων, να εκμεταλλεύονται μια αναπτυσσόμενη οικονομία ή μια κατακερματισμένη καλωδιακή παροχή υπηρεσιών και τέλος να εμποδίζουν την είσοδο ανταγωνιστών θέτοντας υψηλά εμπόδια εισόδου για τον κλάδο.

Ο κλάδος των έντυπων μέσων παρουσιάζει ως ευκαιρίες:

- Την είσοδο της ψηφιακής εποχής
- Την καινοτομία
- Την ανάπτυξη των υπηρεσιών Internet για τον κλάδο και
- Την ανοδική πορεία που παρουσιάζουν τα media τα τελευταία χρόνια

Ο κλάδος της διαφήμισης θέτει ως ευκαιρίες:

- Την επιτάχυνση της διείσδυσης των ευρυζωνικών συνδέσεων με σκοπό την επέκταση των διαφημιστικών δαπανών και στα ψηφιακά μέσα
- Την αύξηση της ζήτησης στο τομέα των συμβουλευτικών υπηρεσιών για την δημιουργία προγραμμάτων εταιρικής επικοινωνίας και διαχείρισης κρίσεων και
- Την συνένωση εγχώριων εταιριών με ομίλους επιχειρήσεων με αποτέλεσμα την αυξημένη ανάγκη για διαφημιστικές και επικοινωνιακές ανάγκες (Εθνικό Παρατηρητήριο, 2007).

Απειλές

Ορισμένα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν μπορούν να ακολουθήσουν την ταχέως εξελισσόμενη τεχνολογία, τις νέες μεθόδους διανομής ή ακόμα και την πιθανή μείωση του ενδιαφέροντος του κοινού για παροχή ειδήσεων. Το αυξημένο ποσοστό παροχής δωρεάν περιεχομένου αποτελεί απειλή για τα έσοδα των ΜΜΕ καθώς επίσης απειλή αποτελεί και ο αυξημένος αριθμός των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Ως απειλές για τα έντυπα μέσα εντοπίζονται:

- Η κλίση των αναγνωστών προς τα οπτικοακουστικά μέσα. Ενώ για τον κλάδο της διαφήμισης απειλή αποτελεί:
- Η υψηλή κυκλικότητα των εταιριών του κλάδου. Αυτό σημαίνει πως σε περιόδους οικονομικής κρίσης οι διαφημιζόμενοι αναγκάζονται να περικόψουν τα κονδύλια που δεσμεύουν για διαφημιστικούς και επικοινωνιακούς σκοπούς
- Η μετατόπιση του ανταγωνισμού από την προσφερόμενη ποιότητα στην προσφερόμενη τιμή
- Η ισχυροποίηση των πολυεθνικών εταιριών του κλάδου σε συνδυασμό με την μείωση των περιθωρίων κερδοφορίας αναμένεται να επιδράσει αρνητικά στις μικρότερες εταιρίες του κλάδου (Εθνικό Παρατηρητήριο, 2007).

3.6. Κατάσταση Αγοράς

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η είσοδος της ιδιωτικής τηλεόρασης ήταν καθοριστική για τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων του κλάδου. Η αυξημένη προσφορά των καναλιών είχε ως συνέπεια την μείωση του κόστους του διαφημιστικού χρόνου εξ αιτίας της προσφοράς του σε τιμές πολύ ανταγωνιστικές, με αποτέλεσμα την μείωση των εσόδων των επιχειρήσεων από τις διαφημίσεις.

Από την άλλη οι εφημερίδες εμπλούτισαν το περιεχόμενό τους με επιπλέον ένθετα και προσφορές ενώ τα περιοδικά εστίασαν σε συγκεκριμένο τομέα ενδιαφέροντος επωφελούμενα διαφημιστικά καθώς προσέφεραν μια πιο στοχευμένη διαφήμιση σε συγκεκριμένες κατηγορίες του πληθυσμού, όπως είναι οι διαφημίσεις μόνο για γυναίκες, οι διαφημίσεις μόνο για άνδρες, οι διαφημίσεις για αυτοκίνητα κ.α.

Η τηλεθέαση είχε επίσης σοβαρές επιπτώσεις στην επιβίωση των τηλεοπτικών καναλιών. Αξίζει να αναφερθεί ότι κάθε μονάδα αύξησης στη συνολική τηλεθέαση του κάθε καναλιού εκτόξευε αυτομάτως το μερίδιο της συμμετοχής του στη διαφημιστική πίτα. Έτσι δημιουργήθηκε ένα Star System το οποίο, με βάση την τηλεθέαση κάθε καναλιού, όριζε τις αμοιβές των παρουσιαστών και τις μετεγγραφές τους (Παπαθανασόπουλος, 2002). Το αποτέλεσμα ήταν η εκτόξευση του κόστους των ελληνικών τηλεοπτικών παραγωγών, ενημερωτικών και ψυχαγωγικών (Ελληνικές

σειρές και reality), που δεν επέτρεπαν σε όλα τα κανάλια να επιβιώσουν, αν δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν σε αυτά τα κόστη. Βεβαίως τα δύο τελευταία χρόνια λόγω του καίριου και αποφασιστικού πλήγματος, που δέχεται ο κλάδος στο περιβάλλον της βαθιάς οικονομικής κρίσης, τα δεδομένα αλλάζουν άρδην. Η κατακόρυφη πτώση της διαφήμισης, το κλείσιμο της στρόφιγγας στον άλλοτε αφειδώς προσφερόμενο δανεισμό των τηλεοπτικών επιχειρήσεων από τις Τράπεζες, η πρωτοφανής έλλειψη ρευστότητας, έδειξε αφενός την πόρτα της εξόδου σε κανάλια αφετέρου μείωσε δραματικά και τον αριθμό των ελληνικών παραγωγών που αντικαταστάθηκαν από σημαντικά φθηνότερες και δημοφιλείς ξένες παραγωγές (το φαινόμενο του κατακλυσμού των Τούρκικων σειρών) αλλά και τα κόστη των ελληνικών παραγωγών.

Τα τελευταία χρόνια που το Internet έχει γίνει πολύ δημοφιλές ως μέσο ενημέρωσης φαίνεται να κερδίζει σημαντικό μερίδιο διαφήμισης. Προς το παρόν το Internet προσφέρει μόνο ηλεκτρονικές εκδόσεις εφημερίδων και περιοδικών καθώς και ιστολόγια που αναπαράγουν τα περιεχόμενα των έντυπων και ηλεκτρονικών μέσων. Ωστόσο η ανάπτυξη που κερδίζει τα τελευταία χρόνια αναμένεται καθοριστική για το μερίδιο που θα καρπωθεί στην διαφήμιση.

Κεφάλαιο 4^ο: ΜΜΕ και κρίση - Μελέτες περίπτωσης

4.1. Τα ΜΜΕ σήμερα

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, έχουν πραγματοποιηθεί πάρα πολλές αλλαγές στα ΜΜΕ. Οι πρώτες αλλαγές έγιναν στον τομέα της ελεύθερης έκφρασης, και λιγότερο στον τομέα της πρόσβασης στις πληροφορίες. Οι διαφωνίες με το παλιό καθεστώς, σε ότι αφορά τον ρόλο του δημοσιογράφου στην κοινωνία και τα δικαιώματα του για την απόκτηση των πληροφοριών και για την έκφραση της γνώμης του, έγιναν με σε λίγες κρατικές υποδομές.

Ως Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή Επικοινωνίας (ΜΜΕ) μπορεί να ορισθεί το σύνολο των διαθέσιμων μέσων με τα οποία μπορεί να ενημερωθεί για προηγούμενα και τρέχοντα συμβάντα ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων. Τα ΜΜΕ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε (Παπαθανασόπουλος, 2004):

- Ασύγχρονα μέσα, όπως είναι ο τύπος και το Διαδίκτυο, καθώς η πληροφορία τους μεταδίδεται σε διαφορετικές χρονικές στιγμές για κάθε διακριτό χρήστη.
- Σύγχρονα μέσα, όπως είναι το ραδιόφωνο και η τηλεόραση, καθώς όλοι οι χρήστες λαμβάνουν την πληροφορία συγχρόνως.

4.1.1. Τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης

Παρόλο που σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών, κάθε καινούριο χρόνο οι πολίτες δείχνουν όλο και περισσότερο ενδιαφέρον σε σχέση με τα ηλεκτρονικά μέσα, η κατάσταση σε αυτόν τον τομέα παραμένει ασταθής. Από την αρχή της και για πολλά χρόνια, η πορεία της δημοκρατικής ανάπτυξης των ηλεκτρονικών μέσων είχε ένα χαοτικό, αμφίβολο και λανθασμένο χαρακτήρα (Φραγκονικολόπουλος, 2005).

Η δεύτερη περίοδος στην ανάπτυξη των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης επηρεάστηκε από πολλούς παράγοντες μεταξύ των οποίων: η κατάργηση του πλήρους μονοπωλίου του κράτους και του κόμματος στα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, η διαφοροποίηση των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης και των

κοινωνικών διαχειριστών τους, η αρχική εφαρμογή των αρχών της αγοράς στον τομέα των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης, ο περιορισμός της επιρροής των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών από το κράτος, η ανεξάρτητη διαχείριση της δημόσιας κληρονομιάς των συχνοτήτων που ήταν διαθέσιμες (Παπαθανασόπουλος, 2004).

Η επιρροή αυτών των παραγόντων στην ανάπτυξη των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης ήταν, όμως, πολύπλευρη. Από τη μια πλευρά στον συγκεκριμένο τομέα καταγράφηκε η τάση προς τη διαμόρφωση νέων ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών μοντέλων, ιδεολογικά απελευθερωμένων και βασισμένων στα ενδιαφέροντα του δημοσίου, αλλά από την άλλη πλευρά καταγράφηκε η τάση προς την διατήρηση των ηλεκτρονικοί μέσων ενημέρωσης στο πεδίο επιρροής της εξουσίας (Λεάνδρος και συν., 2013).

Η τρίτη περίοδος στην ανάπτυξη των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της χαρακτηρίστηκε από πολλαπλές ενέργειες προς τη βελτίωση των νομοθετικών ρυθμίσεων αυτού του τομέα.

Η εκτίμηση της πορείας του γραπτού Τύπου μέχρι σήμερα συγκεντρώνει διάφορες αντικρουόμενες (θετικές και αρνητικές) απόψεις. Περιγράφοντας αυτή την περίοδο, οι ερευνητές τονίζουν τον αντιφατικό χαρακτήρα των ποιοτικών και των ποσοτικών διαστάσεων του Τύπου, λόγω του γεγονότος ότι αυτό το μέσο ενημέρωσης ακολούθησε την πορεία του τόσο προς την απόκτηση της ελευθερίας και την εφαρμογή των κριτηρίων της παγκόσμιας δημοσιογραφίας, όσο και προς την εξυπηρέτηση της εξουσίας, όπως στο προηγούμενο καθεστώς.

Αν και ο Τύπος στην αρχή της οικοδόμησης του κράτους είχε μια ραγδαία και κατά μεγάλο βαθμό θετική έναρξη, η ανάπτυξη του στα υπόλοιπα χρόνια συνάντησε πολλές δυσκολίες λόγω της περίπλοκης πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης. Η λειτουργία του Τύπου δυσκολεύτηκε πολύ λόγω των γεμάτων ελλείψεων νομοθετικών ρυθμίσεων, αλλά και λόγω της λανθασμένης κατανόησης του ρόλου των ΜΜΕ στην μετά-ολοκληρωτική κοινωνία.

Επί χρόνια ο Τύπος αναφέρθηκε πολύ μεροληπτικά στα προβλήματα των πολιτών, λόγω του γεγονότος ότι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του παρέμενε η εκπαίδευση των πολιτών στο υπέρ ρουμανικού, υπέρ ρωσικού ή ανεξάρτητου πνεύματος

(Παπαθανασόπουλος, 2004). Παρ' όλες τις μεταρρυθμίσεις που έγιναν τα τελευταία χρόνια, η ιδεολογία, τα θέματα, καθώς και ο τρόπος παρουσίασης τους παρέμεναν' στον Τύπο χωρίς καμία αλλαγή.

Πολλές εφημερίδες βρήκαν το «καταφύγιο» τους στην πολιτική εξάρτηση. Η επικράτηση των εφημερίδων των κομμάτων στο πεδίο της ενημέρωσης υποδεικνύει περισσότερο έναν πόλεμο για την εξουσία παρά μια αμερόληπτη, αντικειμενική πηγή ενημέρωσης.

Ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους η λειτουργία του Τύπου παραμένει αντάρκτη και υπερπολιτικοποιημένη είναι η έλλειψη της πολιτικής θέλησης από την πλευρά της εξουσίας. Οι αντιπρόσωποι της, από προσωπικό ενδιαφέρον, ψάχνουν να ελέγξουν καταχρηστικά τις εφημερίδες, για να τις χρησιμοποιούν ως «όπλα» στους πολιτικούς πολέμους, τους οποίους διεξάγουν με τους αντιπάλους τους (Παπαθανασόπουλος, 2004).

Ιδιαίτερα δύσκολη στον Τύπο ήταν η ανάπτυξη της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η προσπάθεια των δημοσιογράφων να πολεμήσουν για την ανεξαρτησία τους δυσκολεύτηκε πολύ λόγω της έλλειψης των απαραίτητων γνώσεων και της εμπειρίας στη διαχείριση των εφημερίδων τους στις καινούριες πολιτικό - κοινωνικές συνθήκες.

Ωστόσο, για κάποιες εφημερίδες χρειάστηκε πολύ κουράγιο για να μην μπαίνουν στα «δίκτυα» των πολιτικών ή κρατικών θεσμών, ώστε να μπορέσουν να φυλάξουν την οικονομική και την εκδοτική τους ελευθερία. Η επιρροή του κράτους περιορίστηκε σε μικρό βαθμό, με την πτώχευση πολλών τοπικών εφημερίδων και με την εμφάνιση μερικών ανεξάρτητων μέσων.

4.1.2. Η παρουσία των ΜΜΕ στο διαδίκτυο

Τα ΜΜΕ που παρουσιάζονται στο διαδικτυακό χώρο χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τα κλασικά ΜΜΕ (ο γραπτός Τύπος, τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης και τα πρακτορεία ειδήσεων) και τα online ΜΜΕ (οι ηλεκτρονικές ενημερωτικές εκδόσεις, πύλες και blog). Η πρώτη κατηγορία των ΜΜΕ, που όλο και περισσότερο

αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες, χρησιμοποιεί το διαδίκτυο κυρίως για να τραβήξει την προσοχή του ακροατηρίου το οποίο βρίσκεται τελευταία σε συνεχόμενη ανάπτυξη. Η δεύτερη κατηγορία των ΜΜΕ αντιλαμβάνεται και λειτουργεί μόνο στο διαδίκτυο και έχει ως κύριο στόχο της την επί τόπου άσκηση πολύμορφων αλληλεπιδράσεων (Παπαθανασόπουλος, 2004).

Σήμερα, οι χρήστες του Internet, κατά ένα μεγάλο μέρος, απολαμβάνουν την ελεύθερη πρόσβαση στις πληροφορίες. Το διαδίκτυο έχει αναπτυχθεί με μεγάλους ρυθμούς, σύμφωνα με τις εισηγήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), καθώς και του ευνοϊκού αριθμού των μεταναστών, για τους οποίους οι τηλεπικοινωνίες και το Internet αποτελούν σημαντικούς τρόπους για την επικοινωνία και για την αποστολή απαραίτητων εμβασμάτων (Φραγκονικολόπουλος, 2005).

Όπως σημειώνουν οι ερευνητές, ο γραπτός Τύπος στο διαδίκτυο «είναι περισσότερο έξω από το διαδίκτυο» (Φραγκονικολόπουλος, 2005). Δηλαδή, πολλές εκδόσεις δεν παρουσιάζονται στο διαδίκτυο καθόλου, ενώ μόνο λίγες από αυτές έχουν τις σελίδες τους σχεδιασμένες επιτυχώς.

Γενικά, οι ηλεκτρονικές εκδοχές του γραπτού Τύπου έχουν και άλλα μειονεκτήματα οι πληροφορίες που παρουσιάζουν δεν εντοπίζονται εύκολα, έχουν λίγες εικόνες και δεν χρησιμοποιούν συχνά τεχνικές αλληλεπίδρασης. Σε σύγκριση με τον γραπτό Τύπο η γραφική παρουσίαση των κλασικών ηλεκτρονικών ΜΜΕ στο διαδίκτυο πραγματοποιείται πιο επαγγελματικά (Λέανδρος και συν., 2013).

4.2. Μελέτη περίπτωσης της ΤΥΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε.

4.2.1. Παρουσίαση της εταιρείας

Η «ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε.» αποτελεί ουσιαστικά την πρώτη ιδιωτική τηλεοπτική εταιρεία μέσω μαζικής ενημέρωσης η οποία που ιδρύθηκε έχοντας ως βάση το νομικό πλαίσιο που επιτρέπει την ίδρυση ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών (Ν.1866/1989). Ο βασικότερος στόχος της εταιρείας, έχοντας ως βάση το καταστατικό της, είναι (ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε, 2016):

- Η διαδικασία της παραγωγής και εμπορίας διαφόρων τηλεοπτικών προγραμμάτων, η εγκατάσταση και εκμετάλλευση τηλεοπτικών σταθμών στο σύνολο της επικράτειας σε περίπτωση που επιτραπεί και με τις προϋποθέσεις που θα επιτραπεί.
- Η δημιουργία, η εξασφάλιση του απαραίτητου εξοπλισμού, η οργάνωση και εκμετάλλευση χώρων αναφορικά με την παραγωγή και την εκμετάλλευση τηλεοπτικών εκπομπών, προγραμμάτων και διαφημιστικών μηνυμάτων.
- Η ίδρυση, η διαδικασία της εγκατάστασης, της λειτουργία και της εκμετάλλευση ραδιοφωνικών σταθμών σε όλη την επικράτεια.
- Η παραγωγή και εμπορία ραδιοφωνικών προγραμμάτων και εκπομπών.
- Η δημιουργία, εξοπλισμός, οργάνωση και εκμετάλλευση ειδικών χώρων (studios) για την παραγωγή και εκμετάλλευση ραδιοφωνικών εκπομπών, προγραμμάτων και διαφημιστικών μηνυμάτων.

Αναφορικά με την επίτευξη των αναφερόμενων στόχων της η Εταιρία μπορεί:

- Να συμμετέχει σε επιχειρήσεις οι οποίες έχουν όμοιο ή παρεμφερή σκοπό, οποιασδήποτε νομικής μορφής και να παρέχει υπέρ αυτών εγγυήσεις αναφορικά με την διευκόλυνση της χρηματοδοτήσεώς τους, εφόσον αυτό εξυπηρετεί την επιχειρηματική δραστηριότητα της Εταιρίας.
- Να μπορεί να συνεργαστεί με οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο με οποιονδήποτε τρόπο.
- Να μπορεί να ιδρύει υποκαταστήματα ή πρακτορεία ή γραφεία οπουδήποτε.
- Να αντιπροσωπεύει οποιαδήποτε επιχείρηση ημεδαπή ή αλλοδαπή με όμοιο ή παρεμφερή σκοπό.
- Η Εταιρία έχει τη δυνατότητα να παραχωρεί με αντάλλαγμα την χρήση των εγκαταστάσεών της σε τρίτους. Εκτός των άλλων, η Εταιρία μπορεί να αναθέτει τη διαχείρισή της σε άλλα νομικά πρόσωπα και να αναλαμβάνει τη διαχείριση άλλων επιχειρήσεων» .

4.2.2. Η πορεία της επιχείρησης

Η «ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε.» ή αλλιώς όπως είναι η διακριτική επωνυμία της, το «ΜΕΓΑ», έχει στο τηλεοπτικό του ενεργητικό σημαντικές επιτυχίες κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και σε οικονομικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας (ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε, 2016).

Όσον αφορά σε οικονομικό επίπεδο, προτού φανούν τα πρώτα σημάδια της κρίσης του 2008, η εταιρεία εμφάνισε μεγάλα κέρδη, ενώ η τιμή της μετοχής της εταιρείας στο Χρηματιστήριο, ξεπέρασε τα 7 ευρώ, ενώ σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας, ο τηλεοπτικός σταθμός επένδυσε σε εσωτερικές αλλά και εξωτερικές παραγωγές οι οποίες διατήρησαν την τηλεθέαση στην πρώτη θέση όλα αυτά τα χρόνια (Μποζιονέλος, Ν., 2016).

Αναφορικά με τα έσοδα από τις διαφημίσεις αλλά και τον κύκλο εργασιών, οι Ισολογισμοί της εταιρείας δείχνουν στον κύκλο εργασιών ποσά μεγαλύτερα από όλες τις άλλες ανταγωνιστικές εταιρείες των ιδιωτικών τηλεοπτικών Μ.Μ.Ε., που αντλούνται κυρίων από τα διαφημιστικά της έσοδα.

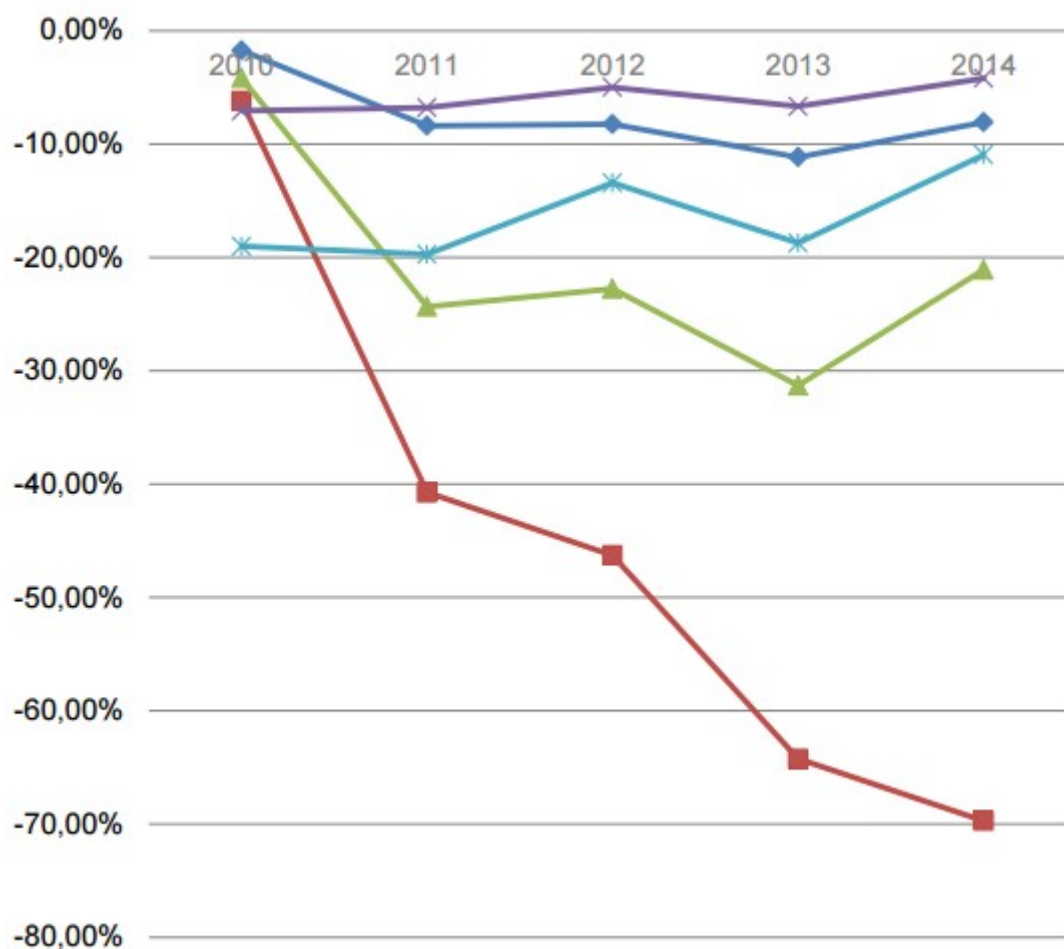
Παρ' όλο που τα σημάδια της οικονομικής κρίσης φάνηκαν πολύ αρνητικά, τα ποσά σε όλο τον κλάδο, κυρίως λόγω της γενικευμένης μείωσης της διαφημιστικής δαπάνης στην τηλεόραση, η εταιρεία εξακολουθεί να βρίσκεται στην πρώτη θέση του σχετικού συγκριτικού πίνακα με στοιχεία δημοσιευμένα σε ισολογισμούς εταιρειών Μ.Μ.Ε.

4.2.3. Εξέλιξη και οικονομική κατάσταση

Η «ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε.», κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, έχει περιέλθει σε μεγάλα οικονομικά προβλήματα, τα οποία μπορούν να συνδεθούν άμεσα με τρεις παράγοντες: τη δανειακή επιβάρυνση, τη ρευστότητα και τις συνεχείς καθαρές ζημιές της εταιρείας.

Η εταιρεία μπορεί να χαρακτηριστεί ως διαχρονικά υπερδανεισμένη, με προβλήματα εξόφλησης των δανειακών της υποχρεώσεων, τα οποία έφτασαν σε κρίσιμο σημείο το Μάρτιο του 2016. Τα προβλήματα στη ρευστότητα της εταιρείας εντείνουν το πρόβλημα κάλυψης των δανειακών υποχρεώσεων του σταθμού (Μποζιονέλος, Ν., 2016).

Η Α.Μ.Κ. που σχεδιάστηκε συμφωνήθηκε ομόφωνα από το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας στη συνέλευση των μετόχων της 7ης Απριλίου 2016.

Διάγραμμα 4.1.: Πορεία αποδοτικότητας της ΤΥΛΕΤΥΠΙΟΣ Α.Ε.

4.3. Μελέτη περίπτωσης της ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ – Π.ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Α.Ε

4.3.1. Παρουσίαση της εταιρείας

Η ίδρυση της Ναυτεμπορικής τοποθετείται στο 1924, από τους αδελφούς Πάνο και Γεώργιο Αθανασιάδη και σηματοδότησε την εμφάνιση του οικονομικού τύπου σε εθνικά πλαίσια. Τα βασικότερα σημεία του αντικειμένου της εταιρείας είναι τα εξής (ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 2016):

- Η διαδικασία της δημιουργίας, διαχείρισης και συντήρησης των δικτυακών τόπων αναφορικά με το λογαριασμό τρίτων καθώς και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στον τομέα αυτό
- Η προώθηση με οποιαδήποτε μορφή προϊόντων και υπηρεσιών.
- Η ανάληψη πάσης φύσεως εκτυπώσεων.
- Η διεξαγωγή σεμιναρίων, ημερίδων και συνεδρίων εκπαιδευτικού και ενημερωτικού χαρακτήρα.
- Η δραστηριοποίηση στο χώρο του real estate.
- Η έκδοση ημερησίας εφημερίδας με τον τίτλο "Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ".
- Η επιχείρηση πάσης φύσεως εκδόσεων.
- Η λειτουργία ραδιοφωνικού σταθμού.
- Η οργάνωση του περιεχομένου και των υπηρεσιών δικτυακών τόπων τρίτων και ο τεχνικός σχεδιασμός τους.
- Η παροχή σε δικτυακούς τόπους τρίτων δημοσιογραφικού περιεχομένου προερχόμενου από την εφημερίδα ή το site της εταιρείας.
- Η συμμετοχή σε άλλες εταιρείες.

Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιες παράλληλες δραστηριότητες της Ναυτεμπορικής, οι οποίες είναι οι εξής:

- Η διαδικασία της διοργάνωσης επιχειρηματικών σεμιναρίων που απευθύνονται σε στελέχη επιχειρήσεων
- Η συμμετοχή της ως χορηγός επικοινωνίας σε επιχειρηματικού ενδιαφέροντος ημερίδες, συνέδρια και εκθέσεις
- Η θυγατρική της εταιρεία επιχειρηματικών συμβουλών "Αίμος" η οποία εκδίδει επενδυτικούς οδηγούς για ξένες χώρες και παρέχει εξειδικευμένη ενημέρωση για την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.
- Η Ναυτεμπορική, από το 2003, αποτελεί ένα μέτοχο στην εταιρία ERASMUS Conferences Tours & Travel, μία από τις μεγαλύτερες εταιρίες διοργάνωσης συνεδρίων και εκθέσεων στην Ελλάδα.

4.3.2. Πορεία της επιχείρησης

Αφού εισήχθη από το 2000 στο Χρηματιστήριο Αθηνών, το 2007 έχει πραγματοποιήσει την εγκατάσταση μιας σύγχρονης εκτυπωτικής μονάδας στις ιδιόκτητες εγκαταστάσεις της οι οποίες βρίσκονται στο Κορωπί αναλαμβάνοντας και την παραγωγή εντύπων τρίτων.

Η Ναυτεμπορική πλέον, μέσω των καινοτόμων υπηρεσιών της, προσφέρει στους συνδρομητές της περισσότερες από 30 ειδικές εκδόσεις το χρόνο καθώς και τα εξειδικευμένα περιοδικά Business & Τουρισμός και Digital Business. Σε εβδομαδιαία βάση, προσφέρει στους αναγνώστες της πέντε χρηστικά ένθετα "Eworking", με σφαιρική ενημέρωση αναφορικά τις νέες τεχνολογίες "Executive" για τη αγορά στελεχών επιχειρήσεων "Real Estate", ο έγκυρος συνεργάτης στην αγορά ακινήτων. «Τέχνη & Ζωή» ο Πολιτιστικός οδηγός της Ναυτεμπορικής. «Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις», το εργαλείο ανάπτυξης για 970.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις (NAYTEMΠΟΡΙΚΗ, 2016).

Πλέον, η εταιρεία, αναφορικά με την υποστήριξη των συνδρομητών της έχει δημιουργήσει κάποιες καινοτόμες ηλεκτρονικές υπηρεσίες, οι καλούμενες ως premium services, ενώ λειτουργεί ηλεκτρονικό βιβλιοπωλείο με προνομακές τιμές

για τους συνδρομητές της αλλά και τους δίνει την δυνατότητα παρακολούθησης online σεμιναρίων.

4.3.3. Εξέλιξη και οικονομική κατάσταση

Κατά τη διάρκεια των ετών της κρίσης, η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ εμφάνισε υπάρχει μια μείωση στα μικτά της κέρδη κατά 19,86% ενώ τα επόμενα έτη συνεχίζεται η μείωση. Σχετικά με τις καθαρές πωλήσεις παρατηρείται μια μεγάλη μείωση τα επόμενα έτη (ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 2016).

Όσον αφορά στα καθαρά κέρδη η εταιρεία εμφανίζει μια μείωση το 2007- 2008 στα καθαρά κέρδη κατά 32,3% και το 2008-2009 ενώ κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών υπάρχει ακόμη μεγαλύτερη μείωση.

Η Ναυτεμπορική, γενικότερα, η μόνη άνοδος που παρουσιάζει κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, βρίσκεται στην ρευστότητά της, αλλά με μέτρια μεγέθη. Η εταιρεία, δεν έχει τη δυνατότητα να καλύψει τα έξοδά της και σύμφωνα με την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων της ,όπου τα ποσοστά τους διαρκώς μειώνονται, δείχνουν πως δεν είναι εφικτό να κερδοφορήσει άμεσα.

Μειωμένα κέρδη και έσοδα σημείωσε η Ναυτεμπορική κατά τη χρήση του 2015.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τις δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις, τα κέρδη μετά φόρων σημείωσαν πτώση 82,5% και υποχώρησαν στα 124,5 χιλ. ευρώ από 713,8 χιλ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2015.

Παράλληλα, ο κύκλος εργασιών για το διάστημα των πρώτων εννέα μηνών του 2015 μειώθηκε κατά 12,6% στα 12,04 εκατ. ευρώ από τα 13,79 εκατ. ευρώ το ίδιο διάστημα του 2014.

Συμπεράσματα

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης, εκτός των άλλων, πραγματοποιήθηκε ανάλυση δύο επιχειρήσεων μέσω, εντός τηλεοπτικού καναλιού και επιχείρησης που δραστηριοποιείται στον τομέα του τύπου. Πραγματοποιήθηκε ανάλυση της επίδρασης της κρίσης της οικονομίας στον τομέα των ΜΜΕ.

Η ανάπτυξη των ΜΜΕ, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, σημείωσε μια ραγδαία εξέλιξη. Με τα χρόνια, αυτή η πορεία αποδείχτηκε πολύ ασταθής, λόγω του συνδυασμού της με την εξέλιξη των περίπλοκων δημοκρατικών διαδικασιών, οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από αντιφάσεις του μετά-ολοκληρωτικού καθεστώτος. Εκτός αυτού, ωστόσο, η πτωτική πορεία στο σύνολο των τύπων των ΜΜΕ προκλήθηκε κατά βάση από τις επιδράσεις που άσκησε στον τομέα αυτό η κρίση της οικονομίας.

Όπως φάνηκε από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε, οι επιχειρήσεις τις οποίες αναλύσαμε, έχουν ιδιαίτερα μεγάλη μείωση στα κέρδη τους κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, γεγονός που δεν οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στην κρίση, Η επέλευση του διαδικτύου έχει φέρει μεγάλες αλλαγές στη λειτουργία των μέσων και αυτό έχει ως συνέπεια την υιοθέτηση του συγκεκριμένου από τα μέσα που αναφέρθηκαν.

Αναφορές – Πηγές

Ξένη Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

1. Hillman, Arye L., (2013), Δημόσια οικονομική και δημόσια πολιτική : Αρμοδιότητες και περιορισμοί του κρατικού παρεμβατισμού, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
2. Keller, Christopher; Stocker, Michael. "Executive Compensation's Role in the Financial Crisis". The National Law Journal. Retrieved January 7, 2014.
3. Reinhart, Carmen M. & Rogoff, Kenneth S. (2008) "This Time is Different: A Panoramic View of Eight Centuries of Financial Crises", March, National Bureau of Economic Research, available: <http://www.nber.org/papers/w13882.pdf> , ημερομηνία πρόσβασης: 05-10-2016
4. TaxHeaven, 2016, <https://www.taxheaven.gr/>, ημερομηνία πρόσβασης: 20-09-2016
5. Tully, S., (2006). "Welcome to the Dead Zone". Fortune. Retrieved March 17, 2008. This article classified several U.S. real-estate regions as "Dead Zones", "Danger Zones", and "Safe Havens".
6. Weisbroi et al., (2015), "The Greek Economy: Which Way Forward?" Center for Economic and Policy Research, [http://www.cepr.net/index.php/publications/reports/the-greek-economy-which-way-forward.](http://www.cepr.net/index.php/publications/reports/the-greek-economy-which-way-forward), ημερομηνία πρόσβασης: 16-09-2016
7. Williams, John C. 2012b. "Opening the Temple." Federal Reserve Bank of San Francisco 2011 Annual Report, April.

Ελληνική Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία

1. Ανδριοπούλου Ε., Τσακλόγλου Π., (2010), Δυναμική ανάλυση του φαινομένου της φτώχειας στην Ελλάδα, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Αθήνα.
2. ΙΝΕ 2015, <http://www.inegsee.gr/etisia-ekthesi-2015-i-elliniki-ikonomia-ke-i-apascholisi/> ημερομηνία πρόσβασης: 13-09-2016
3. ΙΟΒΕ, 2015, http://iobe.gr/docs/economy/ECO_Q2_15_REP_GR.pdf, ημερομηνία πρόσβασης: 21-09-2016
4. Κλαουδάτου, Μέμα, (2009), Κρατικός προϋπολογισμός: Προτάσεις για ένα μοντέλο αξιόπιστο και αποτελεσματικό, Αθήνα : Κριτική
5. Κουγέας Βασίλης, (2008), Οι αρχές του κοινοτικού προϋπολογισμού και η εφαρμογή τους, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
6. Μποζιονέλος, Ν. (2016), «Πώς έφτασε το Mega στο σημείο μηδέν;», News247.gr, Διαθέσιμο στην: <http://news247.gr/eidiseis/psixagogia/media/pws-eftase-to-mega-sto-shmeio-mhden.3968118.html>
7. ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 2016, http://www.naftemporiki.gr/mediakit/p_press.asp, ημερομηνία πρόσβασης: 26-09-2016
8. Νίκος Λεάνδρος, Μανώλης Χαιρετάκης, Γιώργος Πλειός, Στέλιος Παπαθανασόπουλος, Αχιλλέας Καραδημητρίου, Ήλια Έχτλερ, Δημήτρης Σουλιώτης, Κάλλη Ζάραλη, Χρήστος Α. Φραγκονικολόπουλος, Ιωάννα Βωβού, Σταμάτης Πουλακιδάκος, Γεράσιμος Κάρουλας, Γιάννης Μυλωνάς, Παναγιώτης Κομπατσιάρης, Ρόη Παναγιωτοπούλου · επιμέλεια Γιώργος Πλειός · επιμέλεια σειράς Νίκος Δεμερτζής, 2013, Η κρίση και τα ΜΜΕ. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση,
9. Οικονόμου Γ. Ε., (2010), «Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών: τα συμπεράσματα της ανάλυσης και προτάσεις πολιτικής» στο Οικονόμου, Γεώργιος & Σαμπεθαί, Ισάακ & Συμιγιάννης, Γεώργιος Ισοζύγιο Τρεχουσών

Συναλλαγών της Ελλάδος: Αιτίες Ανισορροπιών και Προτάσεις Πολιτικής, Ιούλιος, σσ. 1-74,

10. Παπαθανασόπουλος, Στέλιος, 2004, Πολιτική και ΜΜΕ : Η περίπτωση της Νότιας Ευρώπης / Στέλιος Παπαθανασόπουλος · επιμέλεια σειράς Στέλιος Παπαθανασόπουλος, - Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη,

11. ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε., 2016, www.megatv.com, ημερομηνία πρόσβασης: 02-10-2016

12. Χρήστος Α. Φραγκονικολόπουλος, 2005, ΜΜΕ, κοινωνία και πολιτική : Ρόλος και λειτουργία στη σύγχρονη Ελλάδα / επιμέλεια · επιμέλεια σειράς Χρήστος Α. Φραγκονικολόπουλος. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

13. Μποζιονέλος, Ν. (2016), «Πώς έφτασε το Mega στο σημείο μηδέν;», News247.gr, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://news247.gr/eidiseis/psixagogia/media/pws-eftase-to-mega-sto-mhden.3968118.html> , ημερομηνία πρόσβασης:10/10/2016

14. Μπαμπανάσης, Στέργιος, (2004), Νέα διεθνής οικονομία, Εκδόσεις Παπαζήση